

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 736.

CHICAGO, ILL., 20. oktobra (October 20th), 1921.

LETO—VOL. XVI.

Upravištvo (Office) 8639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

IZ KATAKOMB NA PLANO. — SVARILO IZ RADIKALNIH VRST.

Nad dve leti se v delavskem gibanju te dežele vodi propaganda proti taktiki socialistične stranke. Nad dve leti se že grmi iz radikalnih vrst proti vsemu, kar ne gre ž njimi. Razbili so delavsko solidarnost, zrušili razredno zavedne delavske organizacije, na razvalinah pa niso zgradili ničesar, kar bi bilo vredno omenjati. Imamo še vedno dve komunistične stranke, četudi je ena "zedinjena," in obe sta razdeljeni v frakcije, ki si čisto nič ne prizanašajo. Na tekmovalno polje s komunisti pa je šel sedaj še J. Louis Engdahl, ki ustanovlja novo organizacijo in jo proglašja za jedro "sekcije tretje Internacionalne." In tako so levičarski elementi danes razdvojeni bolj kot kedaj poprej.

Mi nismo še nikdar trdili, da je vse, kar je v socialistični stranki, izpopolnjeno. Niti nismo trdili, da so skrajno radikalni elementi na popolnoma napačnih potih. V prvi vrsti se gre tu o vprašanju taktike in menda ni noben list pisal toliko o taktiki kot ravno "Proletarec."

Vsaka stvar se izpopolnjuje. Ako se ne, postane zastarela in umre. Socialistično gibanje se še posebno izpopolnjuje, kajti socializem je zarodek za družbo bodočnosti. Kot tak se razvija, ker se mora.

Socialistični družabni red se ne bo vspostavil v enem momentu; prišel bo potom razvoja; kapitalistični sistem se bo polagoma prelevljal v socialistični sistem, v enih deželah hitreje, v drugih počasneje, toda proces bo v splošnem povsod enak. V Rusiji priznavajo, da je nemogoče uvesti socializem v teku kratkega časa. Socializem je ogromna stavba, ki se je ne da zgraditi čez noč z dekreti in zakoni. V prvi vrsti je potrebno, da mase ljudstev dozorevajo za socializem.

Skrajni levičarski elementi trdijo obratno. Potrebna je le revolucija, kateri naj sledi diktatura proletariata, pa imamo socializem. Kje imajo maso, ki bo izvedla revolucijo, kje imajo sposobne ljudi, ki bodo prevzeli upravo, ne povedo.

Lenin sam je že večkrat nastopil proti tej "otroški boleznini" v radikalnem gibanju. Svaril je ruske radikale, svaril je komunistično delavstvo v Nemčiji in drugod.

V Zedinjenih državah je prvi izpregovoril svarilo besedo intelektualec Max Eastman, urednik in izdajatelj "Liberatorja." Nihče ne more oporekati Max Eastmanu, da ni z dušo in srcem s skrajnimi radikali, ki se zbirajo v komunističnih strankah. V "Liberatorju" je priobčil članek, ki se glasi:

MNENJE O TAKTIKI.

"Nad dve leti je preteklo od časa trojne konvencije v Chicagu, ko so se revolucionarji v ameriški socialistični stranki ločili od političnih in socialnih refor-

matorjev. Dve leti je preteklo, in razun, da se je med tem časom razkol še bolj poglobil, se ni od strani revolucionarjev storilo ničesar pomembnega za komunistično stvar. Mnogo pa se je storilo v škodo stvari. Kljub "povečani mizeriji," ki presega zahteve katerekoli teorije, izgleda, da je ameriško delavstvo komunizmu manj prijazno kot pred dvema leti.

Po mojem mnenju je vzrok temu stanju jasen in lahko umljiv. Znano je, da se prvi odstavek moskovskega manifesta, na katerem temelji vsa taktika tretje Internacionalne, glasi, "da je sedanja perioda doba propadanja kapitalizma." Ta izjava ne odgovarja resnici glede Amerike v istem smislu, kakor morda odgovarja za Evropo. Mi nismo v periodi propadanja kapitalizma, toda kljub temu se poslužujemo taktike, ki bi bila na mestu samo v taki periodi—taktike, ki nima nobenega praktičnega sorodstva z dobo, v kateri se resnično nahajamo — ki je prilagodna le za preliminarno propagando.

Komunistične stranke so rinile v ospredje važnost strankine discipline do stopnje, ki bi bila opravičena le v armadi na predvečer bitke. One so psovale "beli teror" in ga pretiravale ter ga napravljale čim slabšega bodisi v realnosti ali v svoji domišljiji, namesto, da bi se poglobile v študijo razmer in presojele ugodnosti, kakršne so bile preje za fundamentalno revolucionarno propagando. Skrbno so formirali zarotniško organizacijo, prilagodeno izdajniškim podvzetjem, da sicer niso imeli nič takih podvzetij. Nespametnost take politike je postala tragično očitna, ko so se člani te podzemne organizacije zagovarjali na sodiščih s popolnoma resnično trditvijo, da propaganda, ki jo vrše, ne krši zakonov. Še očitnejše tragična je postala, ko so se zatekli k distribuciji cirkularjev, v katerih so zagovarjali metodo terorizma—"social-revolucionarni" in ne komunistični cirkularji—z edinim namenom, v kolikor moremo mi presoditi, da vzdrže opravičenost za nelegalno organizacijo. Bila je nekaka patriotična baharija od strani ameriških delegatov v Moskvi, ko so poudarjali, da so Zedinjene države edina dežela na svetu, v kateri je komunistično gibanje kot tako podzemsko gibanje. In četudi je Amerika faktično brezsrčna in divjaška, heukročena od zakonov ali kulture—Amerika je država potomcev črnih ovac, dežela ljudi, ki so zapustili svoje domove—kljub temu to ponašanje ni bilo opravičeno. Ni pripisati toliko brezsrčnosti ameriških kapitalistov, kakor romantiki ameriških komunistov, da se giblje komunistično gibanje v podzemskih sferah. Večina njihovih voditeljev hoče biti pod zemljo. Veseli jih discipliniranje njihovih vdanih pristašev upora, toda izobraževanje delavstva za revolucijo ni tako interesantno in zato ga ne izvršujejo.

Dozdevna opravičenost za tako stanje se najde v zgodovini boljševiške stranke v Rusiji. Bilo je sporno vprašanje centralizacije, ali strankine discipline, ki je povzročilo, da se je ta skupina ločila leta 1903 od menjševikov; od tega časa naprej je bila smer stranke zapopadena v tem, da je polagala več važnosti na kvaliteto kakor na kvantiteto svojega članstva. Toda uspeh boljševikov v revoluciji l. 1917 ne potrjuje pravilnost in še manj primernost njihove taktike v pripravljanju tal za revolucijo celo v Rusiji. Štiri ali pet drugih strank jim je pomagalo pri tem delu. In tudi tako daleč, v kolikor je bila ta taktika priznana kot pravilna in primerna za Rusijo pod carizmom, kjer je bila vsaka manifestacija politične zavednosti med ljudstvom smatrana za revolucionarno, kjer je neprestano grozila izbruhni revolucija, ako ne za drugo vsaj za politične pridobitve, to še ne pomeni, da je ta politika pravilna in prilagodna za politične "demokracije," v katerih je revolucija zadnja stvar, ki prihaja ljudstvu na um, četudi je drugače politično živo in uporno.

Takojšnja naloga, ki je pred nami, je vzgojiti in prepričati ameriško delavstvo, ali vsaj njega znaten del, da bo razumelo ekonomska vprašanja in mu vzeti vero v buržvazno demokracijo ter mu dati vero v načelo revolucije. Tega smotra ne moremo doseči potom organizacije, ki se opravičuje s pretenzijo, da so te forme še slabše kot so. Lenin sam je v svojem pamfletu "Detinska bolezen levičarstva v komunizmu" dejal, da se ruski eksperimenti ne smejo vzeti brez rezervacij kot model za revolucionarno politiko v drugih deželah. Razlike so tukaj. Ena največjih med njimi, v kolikor se tiče periode prelimitarne propagande, je fakt, da Rusija ni imela buržvazne revolucije, medtem, ko smo jo mi imeli. Kot posledica tega ideja za nelegalno organizacijo pod carizmom ni bila tuja ruskemu delavstvu, ali tistim, ki so razumeli zgodovino ekonomskega razvoja; bila je, ako ne poznana, vsaj primerna in praktična vsem demokratom in svobodoljubnim ljudem kateregakoli razreda ali prepričanja. Oni so imeli le slediti vzoru drugih ljudstev, zatiranih po despotu. Napraviti to idejo glavni del splošne komunistične propagande v deželi, ki je prevzeta od svoje demokracije, in ki je daleč od kritičnega in zavednega boja med razredi, kot so Zedinjene države, se mi zdi ignoriranje teh bistvenih razlik med eno in drugo situacijo.

Vedno sta bili dve strani do Leninove politike—ena, ki se lojalno nagiba samo k čisti revolucionarni resnici, in druga, ki je zvesta delavskim masam. Zadnje omenjena taktika se ne more uspešno vršiti v Zedinjenih državah potom podzemne organizacije, niti potom organizacije, ki se jo vodi izpod zemlje. Zadnje imenovana politika se lahko vodi le potom legalne organizacije, treba pa je nekoliko potrpljenja in dobrega vodstva. To je mnenje precejšnjega števila revolucionarjev v Zedinjenih državah, in ker se strankina literatura nagiba tudi že v to smer, in ker eksekutiva tretje Internacionale izreka vsaj obžalovanje nad to nelegalno stranko, ki pa jo smatra za začasno potrebo, izgleda, da je to pravi čas, da se enkrat jasno izrazimo o tej zadevi.

Bilo se je zahvaliti detinski bolezni "levičarstva"—ki takrat še ni bila identificirana—da je gibanje levega krila izgubilo socialistično stranko v Chicagi. Izgubilo je socialistično stranko in ni uspelo organizirati komunistično stranko. Ustanovilo je dve polovični stranki, ali dve na pol mrtvi stranki—ena, ki je padla v otrplost vsled lastnega dopadajenja nad svojo

teologično perfektnostjo, in druga, ki ni bila sigurna sama sebe za akcijo. In hvala ravno tej bolezni, da je združenje teh dveh strank produciralo le živahno, podzemsko diskuzijsko družbo. Kot jaz razumem, je bil namen znamenitega Leninovega pamfleta, v katerem je izoliral bacile in identificiral simptome detinskega levičarstva, da prepreči izgubljanje časa s tem brezmejnimi debatiranjem in diskuzijami. Ti čisti in perfektni teologiji boljševizma, katerih edini namen je ustanoviti v tej deželi tajno bratovščino revolucionarnih svetnikov, se morajo vreči na stran z isto odločnostjo, kakor so bili potisnjeni na stran sentimentalni socialisti. To je sedanja naloga. Upati je, da bodo tisti v stranki, ki razumejo to nalogo, imeli pogum, da jo izvedejo. Potem bojno videli začetek praktičnega napredka. Fakt, da zrušenje kapitalizma še ni pred nami, bo priznan, posebne zahteve za propagando med delavskim ljudstvom, katero je nagnjeno k obstoječi "demokraciji," ker jo smatra, da je koristna, se bo proučavalo, in eden prvih rezultatov tega proučevanja bo po mojem mnenju postanek neodvisne legalne komunistične stranke in njenega časopisja, kakor obstoji v Angliji. Mi ne propagiramo upor, in nobenega zakona ni, ki bi nam zabranjeval učiti ameriško delavstvo, da kontrolirajo vlade v toku zgodovine ekonomske in nepolitične sile. Nobenega zakona ni, ki nam bi preprečeval formiranje organizacije, katera bi rešila vsaj del tega delavstva pred pogreznjenjem v močvirje laborizma in rumenega socializma. To je, kar ne izvršujemo, dasi bi morali."

Edino zveličavna taktika se torej ni obnesla in Max Eastman pravi, da ne bo dosegla drugega, kakor tajno organizacijo sto-procentnih revolucionarnih svetnikov. Ker delavstvo takih svetnikov ne potrebuje v svojem gibanju, propagira Eastman, naj se jih vrže z vso odločnostjo na stran.

Eastman je pozabil zapisati še eno resnico: da je bil boj ameriških komunistov v prvi vrsti namenjen socialistični stranki. Proti tej se je boril Eastman sam, dasi priznava, da niso bili levokrišaši v stanju ustvariti ničesar boljšega. Vse, kar so delali proti kapitalizmu, je bilo izdajanje revolucionarnih letakov, da so s tem opravičili potrebo nelegalne organizacije. In to je res "detinska bolezen levokrišašev." Z letaki se ne mečejo vlade. Lahko pa se zbega nekaj nekih ljudi, da v svojem navdušenju uganjajo neumnosti. Potem, ko revolucije le ni, pa niso več pristopni niti socialistični vzgoji, ker jih je razočaranje popolnoma prevzelo. Le poglejte malo naokrog po deželi. Ali je med pred letom dni še tako radikalnim delavstvom še kako veselje za delo? Revolucijo so jim obljubljali, vse je zrelo, vsak čas bo prišla, "svet je v periodi propadanja kapitalizma," potem pride diktatura in par minut za njo pa socializem. Sedaj pride Eastman, pa pravi, da velja ta stavek proglasa morda za Evropo, ne pa za Ameriko, kjer se kapitalizem še čisto dobro počuti. Tudi v Evropi ni mnogo drugače, kajti če je kapitalizem tam res v znamenju propadanja, ni nobene sile, ki bi mogla ta propad temeljito pospešiti in ga nadomestiti s čim boljšim. Kjer nekaj razpade, je treba delati z vsemi močmi, da se obnovi in izboljša. Izgledi so v Rusiji, kjer se trudi vse ljudstvo, da obnovi ekonomsko življenje, katerega so prejeli od carizma v stadiju okorelosti in razpadanja. Potem so vršile svoje razdiralno delo naprej še blokada in civilna vojna, in vzelo bo 50 let mirnega, konstruktivnega dela, da se rusko ekonomsko življenje resnično opomore

iz sedanje krize. In pri tem bo igral tudi kapitalizem veliko vlogo.

Članek, ki smo ga preje navedli, je gotovo izšel z vednostjo mnogih komunističnih voditeljev, in Max Eastman je prevzel to nalogo. Kaj bodo rekli sedaj revolucionarni "svetniki," kakor jih imenuje Eastman, ker propagira, da jih bo treba zavreči? Vsem komunističnim strankam in strujam se sedaj pridruži še neodvisna, legalna komunistična stranka. Ali pa bo ta stranka rešila na pol mrtve struje, ki so ostale v razpadu komunističnega gibanja? Ali ne bo nastal med njimi še hujši diskuzijski boj? V čem se bodo razlikovali od socialistične stranke in njene taktike, če bodo sami prišli na legalno cesto in samo učili proletariata? Socialistične stranke se nikjer ne boža, in pri progonih je trpela več kot katerakoli druga stranka ali frakcija. Kljub temu je ostala in živi, ker ima zdravejšo taktiko kakor njene tekmovalke na levi.

Ako bi članek, ki smo ga tu objavili, napisala kakaj manj znana osebnost v ameriškem radikalnem gibanju, bi ne vzbujal mnogo pozornosti. Toda ker ga je napisal Eastman, ki je poznan v vsem delavskem svetu po vojni, ki je imel tudi z Rusijo potom pokojnega Reeda tesne zveze, se ga bo komentiralo v vsem radikalnem delavskem časopisju.

"New York Volkszeitung", ki je tudi neoficielen komunistični list, pravi, da se ne strinja z vsako besedo v Eastmanovem članku, vendar pa mu priznava, da je zadel žebelj na glavo.

Če kdo, so morali ravno skrajni levičarji spoznati neplodnost svojega početja. Oslabili so socialistično stranko, in sedaj so pričeli spoznavati, da potrebujejo sami legalno stranko. Socialistom so očitali izdajstvo nad delavskim razredom, ker so se branili sprejeti 21 moskovskih točk brez rezervacij. Prečitajte pazno Eastmanov članek, v katerem govori o "neodvisni" komunistični stranki, o stranki, ki bo delovala med maso, javno, legalno, kakor je potrebno za uspeh. In kot se more razbrati med vrsticami, Moskva taki stranki ne bo nasprotovala.

Eastman se pritožuje, da je ameriško delavstvo kljub povečani mizeriji komunistom manj prijazno kot je bilo pred letom dni. To je naravno. Ljudje postanejo vsakemu gibanju neprijazni, če jim nekaj obljube, kar ne more izpolniti. Marsikdo naših čitateljev se spominja, kako je med nekaterimi delavci živele prepričanje, da bo prišla revolucija v najkrajšem času. Zelo mnogo bi o tem lahko pisali Hrvatje. Morda bi bilo umestno, če bi tudi Znanje objavilo Eastmanov članek in dalo svoj komentar. Sicer pa se je tudi med hrvatskim delavstvom že precej zaobrnilo. Tistega "čistega" revolucionarstva ni več med njimi, razun v kolikor se še govori o njem v diskuzijah in debatah za zaprtimi vrati.

Vojna je skok iz normalnosti v nenormalnost. In tako je prišlo v ta vrtince tudi delavsko gibanje, v katerem so ljudje, podvrženi zmotam kakor vsi drugi. Ker smo ljudje, smo tudi delali kakor ljudje. Za solidarnost nismo še zreli niti vsi tisti, ki se prištevamo k zavednemu delavstvu. Da nismo, je vzrok v nepoznanju ekonomskih zakonov in zakonov razvoja. "Detska bolezen levičarstva" je nam dokaz za te trditve. S skoki so hoteli preobrniti svet, pa so preobrnilli sebe; in sedaj se pomikajo nazaj, ker naprej ne morejo več.

Rane, ki jih je prizadejal kaos v razrednem delavskem gibanju, ne bodo še kmalo zaceljene. Mržnje so pregloboko vsesane na vseh koncih in krajih in

zvame leta, da se jih iztrebi. Ali streznenje prihaja, ker ni druge poti in to smo že neštetokrat naglasili. Sodrugi naj delajo v socialistični organizaciji z zavestjo, da so v organizaciji, ki je preživela krizo in gre naprej ter jača svoje vrste. Drugi se ji bodo pridružili, ko bo streznenje popolnejše. Mi smo člani žive organizacije, in delamo za živ svet med živimi ljudmi. Računamo z razmerami in z ljudmi kakršni so in po tem uravnavamo naše delo. Do danes je bila ta pot pravilna in nihče še ni dokazal, da smo v napačnem. Dosedanje izkušnje dokazujejo, da je taktika, po kateri se ravnamo, prava in da se jo bodo morali oprijeti tudi tisti, ki so imeli za nas le neprijazne besede. Od enega spoznanja do drugega ni dolga pot. In tako bo prišlo tudi spoznanje, da je osvoboditev delavstva v tej deželi in v vsaki drugi deželi odvisna le od solidarnega nastopanja proletariata. Klic: "Delavci vseh dežel združite se!", ima še vedno isto veljavo kakor kedaj poprej. Kdor ruje proti solidarnosti in neti razdor in razdvoj med zavednim delavstvom, ni prijatelj proletariata.

Želje in nameni klerikalizma.

Ako klerikalizem ne išče ciljev v nebesih, in da jih tam ne išče, je dognano, tedaj jih mora iskati na zemlji. Ako se ne bojuje za vero, se mora bojevati za kaj posvetnega. Pravi klerikalec ne priznava tega, ampak od njega tudi ne izvemo vsak dan resnice. Samo včas, zlasti če je pijan moči in zmage, mu zdrkne z jezika ošabna in odkritosrčna beseda, katero pa navadno kmalu obžaluje in potem zavija na vse plati.

A tudi brez njegovega priznanja je jasno, da se žene klerikalizem za cilji, ki nimajo prav nobene zveze z onim svetom, temveč so čisto zemeljski. Kaj bi iskal v politiki, če bi ne imel političnih smotrov? Kaj bi se vtikal v socialna vprašanja, če bi ne imel socialnih ciljev?

Ako bi klerikalizem ne imel druge skrbi, kakor versko, bi ostal v cerkvi in bi našel tam toliko dela, da mu še časa ne bi ostalo za druge reči. Brigal bi se, da dobi ljudstvo pravo krščansko vero in da res reši tiste pogansko-krščansko, babjeverske mešanice, v kateri večinoma živi. Politiki in posvetnim vprašanjem sploh bi pa skrbno zapiral cerkvena vrata, da se ne izpridi in ne omadežuje vera z rečmi, ki ne sodijo vanjo.

Ako bi mislila cerkvena hierarhija le na izveličanje duš, se sploh ne bi moglo govoriti o klerikalizmu, ker bi ga ne imeli.

Tudi ne zahtevamo, da bi duhovniki samo maše brali, bolnike obhajali in molili očenaše. Tudi oni so ljudje, državljani, člani različnih narodov, občinarji, služabniki in imajo vsled tega brez obzira na svoj poklic interese, ki jih smejo zastopati, varovati in pospeševati. Ampak če bi hoteli to, bi bilo umevno, da bi morali pripadati drugim organizacijam, ki ne bi bile pod njihovo kontrolo. Oni pa imajo po nekaterih deželah svojo, klerikalno stranko, ki je pod kontrolo višjih cerkvenih dostojanstvenikov. Torej imajo svoje posebne namene. V Zedinjenih državah jih je premalo, da bi mogli postati odločujoča politična sila v samostojni stranki, pa se rinejo s pomočjo bratovščine Kolumbovih viteзов in podobnih organizacij v ospredje; svoj vpliv namreč raztegujejo v drugih, seveda kapitalističnih strankah, od katerih hočejo za usluge, ki jih jim dajejo, čim več mogoče koncesij. Kot samostoj-

na politična stranka ne nastopajo, dasiravno so tudi v tej deželi katoličani zelo dobro organizirani v klerikalnih organizacijah. Klerikalna propaganda ni v Ameriki nič manjša kakor v katerikoli drugi deželi. Izgleda, da je sedaj ravno v Ameriki največja, kajti Rim išče gnotne in moralne podpore posebno v Zedinjenih državah. Stare Avstrije, ki je bila steber papeževga Rimá, ni več, Poljska je revna in v kaotičnem stanju, jugoslovanski klerikalizem ima sedaj dovolj posla doma. Tudi na Španijo se Rim ne more mnogo zanašati. Papeška diplomacija išče oporo v Parizu, katero mu je francoska diplomacija naklonila, toda ni odkritosrčna, kajti s pomočjo Rima hoče brezverska francoska diplomacija le utrditi svoj upliv.

Med ameriškimi Slovenci skuša oživetiti klerikalni duh pater Zakrajšek, toda je pri tem prizadevanju sila neroden. Celo KSKJ., ki bi bila lahko resnična opora slovenskemu klerikalizmu v Ameriki, je obrnila g. Zakrajšku hrbet in večina slovenskih duhovnikov se ga ogiba.

Klerikalizem ima torej svoje smotrene namene. Da jih spoznamo, je treba najprej pomisliti, kako je bilo s katoliško cerkvijo v preteklosti.

V prvih stoletjih po Kristusu vemo, da se je kristjanom slabo godilo. V rimski državi je veljalo poganstvo. Rimljani so bili sicer v verskih rečeh zelo svobodomiselní. Kadar so zasedli kako novo deželo, niso žalili verskih čutov njenih prebivalcev, temveč so celo podobe njihovih bogov odnesli v Rim in jih postavili v svoje tempelne. S krščanstvom pa je bila druga reč. Jezusov nauk je bil revolucionaren, socialno-revolucionaren in to je tudi glavni vzrok, da se je tako mogočno razširil med siromašnim ljudstvom. Rimski vladarji in velikaši so prav dobro zaslutili ta značaj krščanstva in so se ustrašili "prekucuških" idej. Da so verovali v drugega boga in imeli drugačne verske šege, bi bili pri kristjanih prav tako pretrpeli, kakor so pretrpeli pri drugovercih. Ampak socialno-filozofična vsebina krščanskega nauka se je zazdela nevarna mogotcem in zaradi nje so jo jeli zatirati, kristjane pa preganjati. Mučeništvo je takrat cvetelo v vseh mogočih oblikah. Kristjani so se morali shajati pod zemljo, v katakombah, trpeti so morali zaničevanje in nikakor niso bili varni življenja. Seveda je med tedanjimi in sedanjimi kristjani velikanska razlika. Med njimi je vladala enakost; bili so komunisti; lastnina je bila splošna, duhovnikov niso imeli, še manj pa višje cerkvene dostojanstvenike. Služba božja je bila zelo priprosta. V vsem so sledili kolikor le mogoče Kristovim naukom.

S terorizmom se nikdar niso dosegali trajni cilji. Proti vsaki sili se prejalislej porodi upor. Mučeništvo je učinkovalo agitatorično. Kristjani so se množili. Dobivali so pristaše v najvišjih krogih, končno je Konstantin, ki ga zgodovina imenuje "Velikega," razglasil krščanstvo za državno vero.

Izpremenil se je položaj krščanske cerkve, pa tudi cerkev sama. Ko je dobila prvo mesto v državi, se je katoliška vera že močno razlikovala od vere prvih kristjanov. Zaradi novih naukov in različnega razlaganja svetega pisma, o katerem so se cerkveni učenjaki dolgo prepirali, katero da je pravo, ker jih je bilo mnogo in zelo različnih izdaj, je bilo mnogo razkola v cerkvi. Največji je bil zaradi rimskega škofa, ki je hotel imeti kot "Petrov naslednik" prvo, odlično in merodajno mesto v cerkvi; vzhodni kristjani niso hoteli priznati njegovega prvenstva, cerkev se je razpadla v rimsko in grško. Vsaka je trdila zase, da je

edino prava. Zpadna se je imenovala katoliško (pravoverno), vzhodna pa ortodoksno (pravoučečo, pravoslavno). Vsaka se je razvijala zase, med obema so nastale prav velike razlike. Mnogo je takih, da jih tudi laik prav lahko opazi. V rimski cerkvi vlada latinščina, v grški pa jezik naroda (pri Slovanih na primer stara slovenščina). Katoličani imajo skupnega poglavarja papeža, pravoslavni imajo različne patriarhe; katoličani imajo tajno spoved, pravoslavni ne; katoliški laiki dobivajo obhajilo v eni podobi, pravoslavni v dveh; katoliški duhovniki morajo biti samci, pravoslavni se lahko ženijo. Kristjani pa so vendar eni in drugi, krščanske so še mnoge druge sekte, ki ne priznavajo papeža, na primer protestantije, stari katoličani, unitarci, nazarenčani itd.

S tem, da je krščanska cerkev postala državna, je začela silno naraščati njena moč, tako da je kmalu bila večja kakor državna. Papež je postal za ves katoliški svet vladar nad vladarji. Iz njegovih rok so kralji in cesarji sprejemali krone, on jih je lahko preklinjal, odvezaval narode poslušnosti do vladarjev, jim ukazoval, nalagal vojne itd. Države so postale polagoma dodobrega odvisne od cerkve, vsi katoličani, od cesarja do zadnjega hlapca so bili papeževi služabniki. Cerkevna moč je dosegla tako velikost, da se brez njene volje sploh ni moglo nič zgoditi in papež je bil takorekoč vidljiv bog na zemlji.

Zgodovina papežev nas seveda uči, da je bilo med njimi dosti takih, ki niso imeli prav nič božanskega, ampak so uganjali hudobije, da obhaja zona človeka, če čita o njih. Tudi se je zgodilo, da je bilo po več papežev obenem; vsak je seveda trdil, da je on pravi in preklinjal vse druge, vsak je imel svoje pristaše in vsak je vladal na svoj način. Ampak čim je eden premagal druge, je bil najvišji gospodar na svetu.

Katoliška cerkev je torej dosegla tako moč, da večje sploh ni na zemlji. V vseh važnejših rečeh se je godilo tako, kakor je ona ukazovala, države so bile njene služabnice. In cerkev je znala izkoriščati svojo moč!

Nihče ne taji, da bi ne bila storila tudi večsi kaj dobrega. Saj je sploh krščanstvo napredek v primeri z barbarskimi verami, ki so ukazovale na primer krvave, celo človeške žrtve. Vendar se pa ne more reči, da ne bi moglo biti na svetu nič plemenitejšega, nego je krščanstvo. Gotovo je popolnejše, ako človek dela dobrote iz čiste ljubezni do njih in se varuje zlega, ker noče uganjati hudobij, kakor pa če neprenehoma računa, koliko plače bo dobil v nebesih in se ogiblje greha iz strahu pred peklom in hudičem. Tudi grško poganstvo si je pridobilo velike zasluge; budizem je storil mnogo dobrega, mohamedanstvo uči marsikaj koristnega in lepega; vendar pa katoliška cerkev ne bo nikdar postavila koristi drugih ver nad njih resnično ali navidezno škodljivost. Če je torej katoliška cerkev v preteklosti storila kaj dobrega, vendar ne more zahtevati, da bi se zatisnile oči pred vsem, kar se je pod njeno neomejeno vlado in po njeni volji godilo slabega.

V prvih časih je bilo krščanstvo preganjano; ko je prišla cerkev do moči, je začela sama preganjati drugače misleče ljudi in sicer prav tako brezsrčno in krvavo, kakor so nekdanji rimski cesarji preganjali kristjane. Da bi se polastili Palestine in omejnih krajev, so evropski kristjani na zapoved papežev vodili krvave vojne — križarske vojske — v katerih je tekla kri v rekah, ne v potokih. Na Španskem so kristjani pregnali mohamedanske Mavre, ki so v deželi vstvarili

pravi raj in so povzdignili kulturo tako visoko, kakor ni bila ne prej, ne pozneje v Španiji. Morili, plenili, požigali, razdevali so vsaj tako okrutno kakor pozneje Turki po naših krajih; a vso to grozo so pokrivali s plaščem krščanstva. Španija je postala popolnoma katoliška, cerkev se je tam razvila kakor nikjer, duhovništvo se je pomnožilo kakor gobe po dežju, a vendar je katoliška Španija dandanes najžalostnejša država v Evropi. Nikjer ni toliko siromaštva, toliko neznanja, toliko nekulture in taka državna slabost, kakor na Španskem.

Zgodovinska resnica je, da so bili židje v dobi krščanskih vojn in po njih skoraj edini čuvaji kulture v Evropi; bavili so se z znanostjo, s knjigo, z zdravništvom, kajti krščanstvo ni imelo zmisla za nič drugega, kakor za boje v "sveti deželi." Tako so zaprli žide v "Geta," prisilili so jih nositi sramotno obleko, zabranili so jim kmetovanje in vse višje poklice, pa ni čudo, če se je v stoletjih, ko niso mogli delati takorekoč nič drugega, kakor kupčije in posredovanje denarja, posebno močno razvil med njimi kupčijski duh.

Na vrhuncu svoje moči je bila katoliška cerkev v srednjem veku, ko je vpeljala takozvano sveto inkvizicijo. Namen teh mračnjaških sodišč je bil, preganjati vse ljudi drugega mišljenja. To je bil čas, ko ni bil nihče varen svojega življenja. Tudi veren kristjan, če se je le kaj zameril temu ali onemu inkvizitorju, je prišel v ječo, v mučilnico in končno na grmado.

Neverjetno je, kakšno praznoverje se je takrat širilo po Evropi! Vse je verjelo v copernice in copernike; nihče ni dvomil, da prihajajo hudiči živi na zemljo in kupujejo duše, da se jim zapisujejo ljudje, da se spečavajo ženske z njimi, da jahajo na metlah po zraku itd.

Takrat so gorele grmade "za višjo slavo božjo" po mestih in po deželi in na tisoče ljudi, "krivovercev," "slabih kristjanov," "copernic," "hudičevih zavznikov" je zgorelo spričo najvišjih duhovnikov v sijajnem ornatu, kraljev in dvorskih krogov in neštete zapeljanega ljudstva. Nikdar v poganskih časih ni bilo toliko človeških žrtev kakor v dobi svete inkvizicije.

Pa tudi drugače je marsikdo izgubil svoje življenje, ker se je zameril cerkvi. Plemeniti Hus, značajni Giordano Bruno in neštete žrtve, nad katerimi so katoliški duhovniki prelomili palico, je cerkev izročila "posvetni roki," da jih kaznujejo in navadna kazen je bila smrt na grmadi, kajti—cerkev ni hotela prelivati krvi.

Tista neomejena moč, ki jo je cerkev imela, je izginila. Mnogo ji je vzela reformacija, ki je cele narode iztrgala iz papeževе oblasti, še več pa francoska revolucija. Ampak kdor je okusil tako moč, je težko pozabil. In zato se lahko razume, da sanja katoliška cerkev o tistih časih, ko je bila silna vladarica in je trimski papež bil kralj vseh kraljev.

Če razumemo to, pa tudi poznamo pravi namen klerikalizma. Krščanska vera ni imela nobenega dobička od svete inkvizicije in od rimske avtokracije, ampak papež in duhovščina je imela velikansko korist. Zato sili nazaj v tiste čase. Smoter klerikalizma je pridobitev nekdanje moči in zato zahtevajo klerikalci predvsem, da se papežu povrne svetovna država. To bi bil prvi korak, da bi postal zopet kralj; prvemu bi pa že sledili drugi. Kakor bi bil papež kralj, tako pa bi bili duhovniki uradniki nad uradniki.

Toda odkar se je ljudstvo zdramilo na konstitu-

cionalno življenje, bi mu moral biti tak absolutizem neznosn. In kje je jamstvo, da bi se s klerikalno nadvlado ne povrnilo vse, kar je bilo, da ne bi vzplamtele zopet grmade in da bi ne vstala sveta inkvizicija iz groba? Danes ni tega, ker klerikalizem nima tiste moči. Ampak ko jo je imel, je bilo tako in če bi jo zopet dosegel, bi bilo lahko še hušje.

Amerika še vedno naklonjena ruskim reakcionarjem.

Kontrarevolucionarji imajo v Vladivostoku vlado, ki jo protektira Japonska, kajpada "v interesu Rusije". Blaga japonska vlada ne išče pri tem nikakih koristi zase, kar seveda ves svet vrejame. Ta vlada bo poslala na konferenco za omejitev oboroževanja, ki se bo vršila novembra v Washingtonu, svojo delegacijo, kateri bo načeljeval Nikolaj Merkulov, brat predsednika vlade v Vladivostoku, ki pa je predsednik le po imenu in navaden lakaj v službi japonskega imperikalizma. Merkulova "vlada" sestoji iz Semenovih in Kapelovih elementov in kot taka mora biti zelo demokratična! Japonska vlada bi jo drugače gotovo ne protektirala, oziroma ji dala Vladivostok. Japonska je to vlado postavila na krmilo edino raditega, da ji je prodala ogromne zaloge raznega blaga, ki se je nagromadilo še v prejšnjih časih in deloma sedaj za republiko daljnega vzhoda s sedežem v Čiti. Poleg tega rabi Japonska "rusko" vlado v Vladivostoku kot bič proti republiko daljnega vzhoda za izsiljevanje koncesij. Jurisdikcija vladivostoške vlade obsega teritorij pod japonsko okupacijo, ki je le mali del Sibirije.

Vladivostoška delegacija je dobila viziranje potnih listov tudi od ameriškega konzularnega urada, kar je značilno. Sploh se ameriški konzularni uradi na daljnem vzhodu zelo radi potegnejo za kakega carističnega generala, dasiravno washingtonska vlada ob vsaki priliki zanjkava, da podpira protisovjetske elemente.

Prej ali slej bodo morale ameriška in druge vlade priznati rusko sovjetsko vlado, ki kontrolira skoro pol Evrope in velik del Azije. Nobene mednarodne konference, pa naj si bo že Hardingova konferenca, ki je v prvi vrsti sklicana za razpravljanje o vprašanjih daljnega vzhoda, ali liga narodov, ali mednarodno razsodišče, ki ga je ustanovila liga narodov, ne bodo obvezne za Rusijo, ker se jo izključuje od sodelovanja. Države kot je ogromna Rusija se ne more ignorirati kot da bi je ne bilo na zemljevidu. Buržavne vlade s svojo politiko škodujejo svojim državam in kajpada tudi Rusiji. Posledice pa trpi vse ljudstvo.

Toda na drugi strani so ameriški vladni elementi napravili dobro potezo, ker so se prvi dejansko odzvali za pomožno akcijo v Rusiji. Ameriški pomožni aparat v Rusiji je že na delu in kot poročajo iz Petrograda in Moskve, dajejo Ameriki priznanje tudi boljševiška glasila. S pomožno akcijo, ako ne bo prešla na polje kontrarevolucionarne propagande, si bodo Zedinjene države delale reklamo, kakor so si jo v drugih deželah, s tem pridobe simpatije ljudstva na svojo stran, in pozneje naročila za ameriško industrijo. Pomožne akcije se jim torej indirektno izplačajo.

Ravno vsled tega je politika ameriške vlade težko umljiva. Medtem, ko je pričela na eni strani kazati sovjetski Rusiji prijaznejše lice, se na drugi strani še ved-

no protežira caristične in druge protisovjetske elemente.

Priznanje sovjetske Rusije se bo počasi uveljavljalo. Vlade ne morejo požreti svojih priseg, da ne bodo nikdar obravnavale s sovjetsko vlado. Sedaj pravijo, da bo koncem konca morša vendar mogoče priznati sedanjo moskovsko vlado, ker je priznala načelo privatnega lastništva, dovolila privatno trgovino in dala manjša podjetja privatnemu obratu. Ta proces bo trajal še dolgo časa, predno bo Rusija zavzela svoje mesto v meddržavnih odnošajih.

Štrajk železničarjev.

Dne 30. oktobra prične stavka železničarjev, ako se med tem časom ne napravi kompromis ali ako se z dobrim manevriranjem od ene ali druge strani pričetek stavke ne odloži in se prične s ponovnimi pogajalnji.

Bratovščine železničarjev so glasovale z ogromno večino za stavko, ko je bilo na referendumu vprašanje, ali naj se sprejme znižanje plač, kakor zahtevajo železniške družbe, ali naj gre železniško delavstvo v boj proti znižanju plač.

2,034,214 mož bo direktno prizadetih, ako bo stavka železničarjev splošna. Indirektno pa bo prizadetih na tisoče drugih železniških delavcev. Stavka, ako izbruhne, bo še bolj paralizirala ekonomsko življenje dežele. Izgleda, da so si železniške družbe svestne zmage, kajti "javno" mnenje je baje popolnoma na njihovi strani. Družbe imajo to prednost v slučaju stavke, da je publika vsled prekinjenega prometa izpostavljena mnogim neugodnostim, kar navadno povzroči jezo proti stavkarjem, katero zna spretno izrabljati kapitalistično časopisje v prilog prizadetih družb.

Železniške družbe trdijo, da jim je nemogoče znižati tovorno vozino ne da bi preje znižali plače. Znižati jih hočejo svojemu delavstvu, ne pa tisočerim direktorjem, ravnateljem, predsednikom in drugim uradnikom v upravah družb, ki imajo visoke letne plače. Razumljivo je, da se delavstvo upira znižanju plač. Vprašanje je le, v koliki meri je železniško delavstvo sposobno iti v boj v sedanjih časih. Stavka insurgentov v začetku leta 1920 je zelo zrahljala vrste železniškega delavstva. Med naprednejšim delom železniškega delavstva vlada veliko nezadovoljstvo napram starokopitnim odborom njihovih unij ali bratovščinam, kakor jih imenujejo.

Če pride do boja, bo izguba velikanska, bodisi na strani delavstva, in še bolj na strani korporacij, ne samo železniških, ampak vseh, ki odvisne od rednega železniškega prometa. Kadar so družbe odločene na boj, se ne ozirajo na izgube. Njih cilj je poraziti unijo, naj stane karkoli. Potem že dobre nazaj vsote, ki jih izgube vsled stavke. Delavci pa nimajo teh ugodnosti, kajti edini njihovi dohodki so plače in ta se ne more nadomestiti za mesec brezposelnosti, povzročene po stavki.

Oblasti bodo kakor navadno v tem boju na strani družb, pod pretvezo, da branijo interese publike. Poročajo, da bo vlada v slučaju stavke prevzela železniški obrat pod svojo režijo. Ako bo potrebno, bo vpslila tudi vojake, samo da se ne prekine promet. Kadar je situacija taka, in če se pomisli, kako starokopitne so še železniške unije, bo boj za železničarje težaven. Na eni strani organizirane železniške družbe, katerim stoji ob strani ves perfektno organiziran

ameriški kapitalizem, na drugi strani unije, ki so med seboj le v rahli zvezi in skoro brez časopisja in brez brez vsakega političnega vpliva. To so sadovi taktike ameriškega unijskega delavstva, ki se brani socialistov in podpira svoje "prijatelje" v kapitalističnih strankah.

Iz defenzivnih bitk, katere vojuje sedaj ameriško strokovno organizirano delavstvo, se lahko uči, da je nemogoče doseči uspehe z zastarelo formo ameriškega unionizma, kakršna prevladuje in v bratovščinah železničarjev in v Ameriški delavski federaciji. V unije bo treba uvesti temeljite izpremembe; in pred vsem, treba jim je spremeniti nazore o politiki. Delavstvo potrebuje močno politično stranko, in to mora biti socialistična stranka. Dokler bo zanemarjalo socialistično stranko in se držalo stare forme unionizma, bodo žrtve v delavskih bojih na strokovnem polju preogromne v primeri s pridobitvami. Zadnje čase pa izgubljajo mnogo tega, kar so pridobili prejšnja leta. Industrialna forma unij, prežete s socialističnim duhom, in jaka socialistična stranka, bo postavilo ameriško delavstvo na stopnjo, katero bi lahko in moralo zavzemati.

NITI DVA NIMATA ENAKEGA MNENJA.

Neka francoska revija je naslovila na nekatere znamenitejšje ljudi vprašanje: "Kaj je največja sila na svetu"? Tu je nekaj odgovorov:

Paul Deschanel, bivši francoski predsednik: — Dober razum.

Gen. Nivelle, zmagovalec pri Verdunu: — Narava.

Pierre Mille, pisatelj: — Demokracija.

M. Willete: — Ponos.

Lucien Descaves, dramatik: — Idiotstvo drhali.

M. Fouchardiers, francoski "Bernard Shaw" — Strah.

Dr. Roux, Pasteurjev institut: — Izkoriščanje človeških slabosti.

Clement Vautel, humorist: — Denar.

Kapitan Fonck, zrakoplovec: — Delo.

Mme Rachilde, poetinja: — Zavest.

Leuilliere, prefekt pariške policije: — Odločnost.

Yvonne Sarcey, gledališka igralka: — Ljubezen.

To so odgovori ljudi, ki niso socialisti. Kaj bi na to vprašanje odgovorili vi kot socialisti?

Železničarji se pripravljajo na stavko. Glasovanje je izpadlo za štrajk, če družbe ne ugone zahtevam železniškega delavstva. No, in tudi družbe so pripravljene na boj. Med železniškim delavstvom ni prave šlege in tudi unije so razdeljene, kar izvira od zadnjega štrajka nekaterih strok železniških delavcev, ker so šli na stavko proti volji eksekutive njihove unije, in pozneje organizirali svojo unijo. Unije so v sedanjih bojih tako šibke, da bodo morale na podlagi sedanjih izkušenj vendarle malo bolj misliti na industrialno formo unionizma in pa na večjo solidarnost v bojih proti družbam. Čim prej pridejo na ta pota tim bolj za delavstvo.

Večinska social demokratična stranka v Nemčiji objavlja, da ima 1,221,000 članov. Napredovala je od zadnjega leta za 40,851 članov. Tudi neodvisna socialistična stranka beleži po zadnjem razkolu napredek. Komunistični stranki (dve) sta padli v članstvo.

SEMINTJA.

Kako hitro napredujemo? — Trideset let dela. — Ljudje se spreminjajo. — Pohod brezposelnih. — Kam naj gredo trampje? — Parlament človeštva.

Trideset let je malo v zgodovini sveta. V zadnjih tridesetih letih se ni mnogo spremenilo, kar bi bilo vredno večjega vpoštevanja čez sto, dvesto ali tisoč let. Imeli smo razne iznajdbe, ki so ogromne za našo dobo. Vole in konje so nadomestili vlaki, avtomobili in aeroplani. Brzjav smo izpopolnili že tako daleč, da se lahko prenašajo zvoki godbe iz koncertnih dvoran na ladje, ki plovejo stotine milj od obrežij. Potom brezžičnega brzjava se lahko pošilja že slike. Slike so bile na ta način že poslane iz New Yorka v Pariz in iz Londona v New York. Pred desetimi leti so se celo taki ljudje, ki se razumejo na tehniko, smejali poizkusom letati po zraku. Danes se ne smejejo več. Ko se je eksperimentalno s prvo železnico, so ljudje govorili, da bo zračni pritisk umoril vse ljudi v drvečem vlakcu. In takrat je vlak vozil komaj deset milj na uro. Pripovedovali so, da bo zračni piš ugnobil ptice in živino od železniških tirih. Ko je neko mesto v Nemčiji uvedlo plinovo razsvetljavo, je škof edino zveličavne rimske cerkve protestiral, kajti Bog je ustvaril zvezde in luno, da nam svetijo v ponočnih urah. Danes je plin nekaj navadnega v stanovanjih ameriškega delavca v velikih mestih. Napredek je ogromen, ampak zgodovina bodočih stoletij ga bo komaj opazila.

Ko je bil iznajden ogenj, je bila izvršena velikanska revolucija. Kdo si more misliti danes svet brez ognja? V tistih časih je bila iznajdba ognja za človeštvo nekaj velikanskega; pomenila je mnogo več kot katerakoli iznajdba v današnjih časih. Ko se je ljudstvo naučilo delati orodje iz kamna, je bil storjen drug napredek. V začetku je človek rabil kamen, kakršnega ga je pobral. V teku stoletij se ga je naučil obdelovati in ga spremeniti v različna orodja in orožja. Kadar imate priliko obiskati kak muzej, si nekoliko oglejte kamnito orodje in se zamislite v zgodovino človeštva tisočletja nazaj. Opazili boste tudi orodje iz bronu, ki je sledilo kamenitemu, kar je bil drug napredek. Tudi ta je trajal stoletja. In tako je šlo naprej in naprej do današnjih časov.

Sedaj govorimo o kulturi in civilizaciji. V istem smislu so govorili naši predniki; vsaka generacija se je smatrala na vrhuncu napredka. In vsaka je bila. Človeštvo se pomika naprej in zato je vsaka generacija opravičena trditi, da je naprednejša od tiste, ki se umika novi. Kljub temu, mi smo še vedno barbari. Ogromen je bil napredek človeštva iz barbarizma v današnjo civilizacijo, ki pa je še vedno *barbarska* civilizacija. In pred nami je še silno dolga pot do *prave* civilizacije. Le mala skupina ljudi v vsaki generaciji je sposobna misliti. Ta tira napredek na vseh poljih, tudi na militarističnem. Masa ne misli. Masa je danes

taka kot je bila v prošlosti: Tolaži se z rokoborbami, bikoborbami, žogometnimi igrami, navadnimi pretepi itd. Nekaj stoletij nazaj se je zabavala ob prizorih sežiganj izvrženih ljudi na grmadah; še prej je posečala gladijatorske igre; in še malo prej je rajala ob krvavih daritvah; in še prej je cvetelo ljudožrstvo. Ostanki vseh teh čednosti se opažajo tudi v današnjem človeštvu.

Nad trideset let je sodrug Nace Žlemberger že v socialističnem gibanju. V tej izdaji je priobčen njegov dopis, v katerem pravi, da obupava nad ignoranco ljudi. Kljub temu ne bo obupal. Človek, ki vztraja toliko časa, bo ostal zvest boju, kateremu je posvetil svoje življenje. Malo jih je, ki bi ostali toliko časa v aktivnih vrstah. Med slovenskimi delavci v Ameriki jih je morda komaj ducat. Morda niti toliko ne. Šli so skozi boje v stari črnožolti monarhiji, ki so bili mnogo hujši, kot pa so sedanji boji v deželi ameriške Unije. Mladičem, ki so prišli včeraj v radikalno gibanje in zahtevajo, da se jutri izvede revolucija, bi lahko ti stari borci dali marsikakšen koristen nasvet.

Zanimivo je opazovati ljudi. Včeraj indiferenten, jutri radikalen, pojutršnjem revolucionar, dan pozneje sebičnež, ki si bo našel mesto v trgovini in bo postal vsakdanji človek, z edino željo, da si pridobi premoženje. Povsod jih najdete, tudi v Rusiji. Instinkt egoizma se ne more iztrebiti z enim navdušenim govorom, niti ne z revolucionarnimi proglesi. Zato je morala sovjetska vlada dovoliti trgovino, kajti današnji ljudje, delajo z veseljem, če so prepričani, da delajo zase, z upanjem da bodo "enkrat kaj imeli". Kateri delajo za druge, to je za gospode tovarnarje in rudniške magnate, pa žive v domišljiji, da bodo enkrat kaj prihranili, in si kupili farmo ali pa trgovino. *Samostojnost, neodvisnost*, — to je geslo današnjega človeka — in nihče ni neodvisen in nihče ni samostojen. Odvisni smo drug od drugega, potrebni smo drug drugemu, kljub temu je naša glavna želja, naš največji instinkt, da si skušamo škodovati, da skušamo izkoristiti drug drugega, da sovražimo ljudi, ki govorijo drugačno jeziko kot je naš, da preziramo tiste, katere smatramo za nižje od nas. Socialistična vzgoja bo vse to predrugačila, toda ne v teku enega leta ali desetih let. Od časa, od kar je dobilo socialistično gibanje svetovni zamah, se je napravilo na potu k cilju le par korakov. Ljudje kot masa se ne spreminjajo tako hitro kot si se morda ti spremenil. Poglej po sosedih; ozri se po svojih tovariših delavcih, pa boš izprevidel, da si skoro osamljen.

"Edinost" vprašuje, kaj je že socializem storil za zatiranje divjaških instinktov v človeku. Zelo mnogo, mnogo več kot pa cerkev. Socializem vzgaja; cerkev poneumnuje ljudi. Socializem navaja ljudi misliti, presojeti, in zopet misliti. Cerkev ne dela tega. Cerkev le pravi: Veruj! Ako dvomiš, grešiš! Torej veruj in ne dvomi. Kaj si mislite vi o vernikih, ki samo verujejo, ne dvomijo in ničesar ne misljo?

Petdeset brezposelnih veteranov svetovne vojne je odšlo iz Minneapolisa v Washington, da predlože kongresu fakta o sedanji brezposelnosti. Na potu rekrutirajo za ta pohod v raznih mestih tudi druge brezposelne veterane. Ideja za prirejanje takih pohodov ni nova. "General" Coxey je v zadnji industrialni krizi tudi poizkusil s takim pohodom, ki ga je name-

raval izvršiti v mnogo večjem obsegu kot je ta mineapoliških veteranov. Pisec teh vrstic je videl del takratne Coxeyjeve armade, ki je taborila v Butte, Mont., na potu iz pacifičnih držav v Washington, D. C.: ko je priel ta del "armade" brezposelnih nekaj sto milj proti vzhodu, se je že razpršil.

Armade brezposelnih delajo eno veliko napako: Zavedajo se, da so armade samo takrat, kadar so brez zaslužka. Kadar ga imajo, se ne brigajo za politiko, za ekonomska vprašanja, za izboljšanje svojega položaja v smislu, da se zasigurajo za bodočnost. To pomeni, da bi se morali zanimati za socializem, se o njem poučevati in delati zanj. Tudi danes ni drugače. Ljudje, ki delajo, se ne brigajo za usodo tistih, ki so brez posla. Ampak tudi v tem oziru smo napredovali. Sedaj se o tem problemu vsaj govori, rešujejo ga na konferencah, sedaj seveda še brezplodno, unije razmišljajo o njem, toda pomoči ne ve nihče drugi kot socialisti. Socialistične rešitve problema ne marajo, zato bomo še imeli brezposelnost toliko časa, dokler bo vladal kapitalistični družabni red.

Čikaški policijski načelnik je podvzel akcijo, da se brezposelnim delavcem, trampom, prepreči dohajanje v Chicago. V ta namen je stopil v zvezo z upravami železnic, katerih tiri vodijo v Chicago. Vsak tovorni in tudi osebni vlak se bo pred prihodom v bližino Chicage preiskalo, če je na njem kaj trampov, katere se bo pregnalo — kam ne povedo, ampak v Chicago se jih ne bo pustilo. In tudi v nobeno drugo mesto ne bodo imeli dostopa. Trampov je danes par sto tisoč. Družba jim ne da dela, ker ga v gotovih dobah ni dovolj za vse ljudi. Ker ni dela tudi zaslužka nimajo. Pa je treba iti za delom drugam; in ker ni denarja je treba "bumati". To so zelo nezaželeni gostje, kajti kadar postane človek tramp, sovraži družbo in marsikdo postane tudi hudodelec. Ampak pravih hudodelcev ni med trampji. Ti se najdejo po hotelih, po kabaratih in drugih lokalih, kjer se shajajo zločinski elementi. Čikaški policijski načelnik to ve, ampak on ne mara trampov raditega, ker kaze z razstavljanjem svoje bede ulice, po katerih pohajajo, ker kažejo sliko, katere gospodje, ki protektirajo današnji družabni red, nočejo videti.

Agnes Smedley opisuje v zadnji izdaji "Liberatorja" parlament človeka. Bila je v Moskvi, ko so se zbirali delegatje od vseh strani sveta na kongres tretje Internacionale in na druge kongrese, ki so se vršili ob tistem času. Njen opis je zanimiv. Pripoveduje o delegatih iz zapadne Evrope, med katerimi so bili delavci in intelektualci. Pripoveduje o delegatih iz Georgije, ki so prišli na kongres-oboženi. Med delegati iz turških provinc in drugih maloazijskih dežel je bilo precej takih, ki so prišli v svojih narodnih nošah, z orožjem za pasom, kakor je običaj v njihovih deželah. Štiri armenske delegatnje so prišle bose, brez nogavic; na sebi so imele le stara krila in ponošene jopiče. Nekateri so prišli fino oblečeni, iz civiliziranih dežel v modnih oblekah, iz dežel, kjer prevladujejo še razne orientalske noše, pa v okrašenih domačih kostumih. Prišle sta dve skupini indijskih delegatov, ena, ki sovraži vse Angleže zato ker so Angleži in kot taki morajo zatirati Indijo, druga, ki je pripravljena delati samo z angleškimi komunisti. Cilj obeh je osvoboditev Indije izpod angleškega jarma. Videl si različne mongolske tipe v pisanih nošah in v modnih oblekah. Prišli so zastopniki Kirgizov, Baškirov, Tar-

tarov, Turkomanov, Armencev, Turkov in Indijcev. Prihajali so Korejci, Japonci in Kitajci. Tudi en Albanec je prišel. Iz Nemčije sta prišli dve skupini dveh nasprotujočih si komunističnih strank. Bila sta dve skupini iz Italije, večinska, ki je vodila boj proti 21. točkam in diktatom iz Moskve. Prišli so skoro vsi člani bivše finske komunistične vlade in bivše komunistične ogrske vlade. Prišli so Irci in Angleži. Ko so ob neki priliki delegatje slikali, je bila izrečena sugestija, naj se dajo irski in angleški delegatje slikati skupaj. Angleži so bili pripravljene, Irci, trije delegatje, pa so šli sedeti pod neki top, ki je bil slučajno v bližini. Irci ostanejo Irci in sovražniki vseh Angležev. Pri njih tudi komunistično bratstvo nič ne velja, kadar imajo opraviti z Angleži. Neki ameriški delegat, član I. W. W., je govoril na nekem shodu in napadal Ameriko. Po govoru je prišel k njemu neki ruski deček, in mu dejal, da Amerika ne more biti tako slaba kakor jo je slikal, kajti če bi bila, bi govornik ne bil tako debel. Agnes Smedley pravi, da je bilo med delegati tudi mnogo špijonov, ki so nastopali kot delegatje mednarodnega bratstva in svetovne revolucije. "Človek vprašuje, koliko britskih in ameriških špijonov je prišlo na kongres kot delegatje, in koliko je japonskih agentov med japonsko in korejsko delegacijo. Ali koliko je Amerikancev, Japoncev in Korejcev v službi angleške špijonaže. Vršile so se navdušene demonstracije, pela se je Internacionala v raznih jezikih, seje so bile burne, delegatje iz Amerike in zapadne Evrope so se vzhičevali, toda ko so gledali to pisano množico iz orijenta, so nekateri izmed njih dejali, da bi ti narodi potrebovali znanstveno upravljanje industrije, praktično sposobnost v raznih obratih in v kmetijstvu, potrebovali bi zelo veliko reči, ki jih imajo dežele modernega kapitalizma. Odgovor Rusov in orientancev pa je bil: "Da, vse to potrebujemo, toda vi potrebujete "revolucijo."

Kapitalizem pomeni eno fazo napredka v evoluciji družbe. Kjer modernega kapitalizma še ni, tudi ni moderne agrikulture, ne moderne higijene, ne šolstva in ne industrije. Imajo pa izkoriščanje malih kramarjev, branjevcev, oštirjev korumpiranega uradništva itd. Industrija šele prihaja v orient in zaeno ž njeno moderni kapitalizem, ki ga bo izkoriščal in mu pil kri, toda bo pomenil vendarle napredek. Moskovski kongresi ne morejo opraviti dela, ki je določeno kapitalizmu. Rusija sama mora sprejemati kapitalistična načela za rekonstrukcijo svojega ekonomskega življenja. To ni greh, kajti ljudje so danes zreli šele za kapitalizem. V tem kapitalizmu pa živi močan zarodek, iz katerega se bo razvila socialistična družba. Moskovski kongresi in vsi podobni kongresi, ki so se vršili v preteklosti in se bodo v bodočnosti, so plod jedra v sedanjem sistemu za bodoči sistem. Nič obupavati. Družba ne more iti naprej hitreje kakor gre. Za kolikor je sposobna, se pomika v izpopolnjevanje. Mi, ki smo pridruženi delu za družbo bodočnosti, moramo učiti mase, usposabljeni jo moramo, da bo kaj vedela in znala, da jo iztrgamo tistim, ki hočejo, da mora biti svet za vse večne čase tak kot je danes. Najtežavnejše delo na svetu je učiti mase. Ker je najtežavnejše, ga vrši najspodobnejši. Sedanjji učitelj človeštva je socializem.

Ne zamudi nobene prilike širiti svoj list. Če si socialist, tedaj je tvoj list Proletarec. Pridobivaj mu novih čitateljev.

UTRINKI.

Kar ne morejo doseči družbe, izvrši delavstvo. V Kansasu je v boju s premogovniškimi družbami in njihovimi trabanti predsednik kansaškega distrikta premogarjev Alexander M. Howat. Kršil je kansaški industrialni zakon s tem, da je pozval premogarje na stavko. Vsled tega je bil obsojen in višje sodišče je potrdilo prvi sodni izrek. Howata pa je obsodil tudi predsednik U. M. W. of A., s tem, da ga je pozval, naj prekliče stavko. Ker tega ni storil, ga je predsednik Lewis suspendiral in imenoval nov odbor za kansaško okrožje. Večina konvencije premogarjev, ki se je odvila pred par tedni, je bila na strani Lewisa in proti Howatu. Sedaj je nastal razpor med premogarji v kansaškem distriktu. En del je z Lewisom in drugi s Howatom. Družbe pa potom svojih agentov skrbe, da se medsebojni boji še bolj podžigajo. Lewis pravi, da delal v interesu celokupne unije premogarjev, ko je nastopil proti Howatu. Eni trdijo da je moral tako nastopiti v interesu unije. Drugi trdijo, da hoče s takimi dejanji le omajati ali zatreti naraščajoče radikalno gibanje med članstvom premogarske unije. John J. Lewis je človek stare šole v unijskem gibanju. Radnemu unionizmu in socialnim ter ekonomskim zahtevam se prilagaja le toliko, kolikor se absolutno mora. Drugače je enak Gompersu. Howat pripada radikalni struji delavstva, ki obeta reformirati ameriško strokovno gibanje in ga postaviti na trdnjši temelj. Boj je torej med starim in novim tudi v ameriškem unijskem gibanju in temu se je nemogoče izogniti.

Kansaški premogarji so šli na prostovoljno stavko, da protestirajo proti šikaniranju Howata od strani sodišča, ki so ga poslala v ječo. To je povzročilo nadaljnje zapletljajše. Tako se delavstvo uči iz izkušenj in si izpopolnjuje organizacijo, in izkušnje ameriškega delavstva so silno draga šola za neznatne uspehe.

Francoska vlada ima tri milijarde sto dvanajst milijonov frankov deficita. Ogromne svote, ki jih troši vlada, se izmozgavajo iz francoskega ljudstva. Pustoboščine, ki jih uganja Francija proti Rusiji, stanejo milijarde. Poleg teh troši milijone za imperialistična podjetja v Mali Aziji, Afriki in drugod. Imperialistična manija francoskega vladajočega razreda bo privedla Francijo na pot popolnega propadanja, ako se ljudstvo pravočasno ne zgane. Ampak tudi Francija gre sedaj skozi patriotski val, ki je opojil velike mase prebivalstva. Streznenje pride.

Kapitalisti mislijo, da bo človeška družba vedno kapitalistična. Pred več kakor stotisoč leti so naši predniki v Evropi tudi mislili, da bo človek vedno jedel človeško meso.

Volilno delo se ne more opraviti v kratkih tednih. Z enim shodom in dvema letakoma ni mogoče poučiti in prepričati ljudi, ki nimajo niti pojma o politiki. Dolgega in vztrajnega dela je treba za to.

Tudi demokracija se lahko moti. Organizacija, ki bi sama sebi pripisovala nezmotljivost, ne bi bila demokratska. Zmota je človeška usoda, in demokracija mora biti le to, kar je človeško. Toda demokracija spoznava in priznava svoje zmote veliko lažje, kakor avtokracija, in jih zato tudi veliko lažje popravlja.

Poljska je dobila par križark bivše nemške vojne mornarice in to je bila za Poljsko zelo slovesna reč. Kakor je že v Evropi navada, prisostvuje velikim slavnostnim posvetna, vojaška in duhovska gospoška. No, in tudi na Poljskem se je dogodilo tako, ko je poljsko vojno ministerstvo dobilo ti dve križarki. Duhovniki so jih blagoslovili, menda zato, ker uče da *kar ti ne želiš, da bi drugi tebi storili, tudi ti drugim ne stori*. Ampak s križarkami se nosi smrt, one so bojne ladje. A tako? Potem pa ne vemo, zakaj jim je potreben blagoslov katoliške duhovščine. Gospodje pri Edinosti naj to razjasni v svojem poizvedovalnem koticu.

Sovjetski uradniki beže iz Arhangelja, ker se boje revolucije, ki grozi izbruhniti vsak čas. Sovjetski uradniki morajo biti zelo dobri tekači, ker so vedno na begu. Posebno Lenin in Trockij morata biti izvežbana za tekanje. Ali pa se vrše tekme v glavah časnikarskih poročevalcev. Nekje se morajo, kajti listi pišejo o njih.

Kar je unijsko delavstvo med vojno in po premirju pridobilo, je sedaj že skoro vse izgubilo. Povprečno bo na plačah kmalo na slabšem, kot je bilo leti 1914, v mnogih obratih pa je že sedaj. Nemogoče je preživljati družino s plačo \$3.50 na dan, pa jih bodo vseeno preživljali, ampak kako? Seveda, socializem bi razrušil dom, uničil gospodarski sistem, ljudstvo pa pahnil v največjo mizerijo. Sedaj pa imamo tako idealne razmere in tako krasno življenje?

Koliko je v vaši naselbini delavcev, ki so organizirani v socialistični stranki? Malo, kajne? Zakaj jih ni več? In zakaj je treba delavcem vedno priporočati, naj pristopajo v organizacijo, ki je njihova organizacija, ki se bori za njihove interese? Ker morda tudi vi niste organizirani, vprašajte najprvo sebe, in si skušajte dati odgovor.

Skleni, da boš poslal Proletarcu vsaki teden vsaj enega novega naročnika. Če živiš v veliki naselbini, ti bo to mogoče. S tem boš storil več za socialistično propagando, kakor pa namišljeno radikalno besedičenje deseterih ljudi, katerih edino delo je besedičenje.

Če bi mogli narodi jasno misliti, bi spoznali, da je potrebno za spremembo današnjih razmer in za dosego pravice odpraviti sedanje države, pa se potem organizirati na povsem drugi podlagi, na kateri bi si mogli zgraditi svoboden dom in si vzajemno zagotoviti blagostanje in zavarovati mir.

Nekateri ljudje imajo prepričanje iz voska; vedno se poda tja, kjer je moč.

Krepko, Jernej, krepko so mi vtepli v kožo pravo spoznanje, krepko vtepli postavo in zapoved: da je pravica ustvarjena za tiste, ki so jo ustvarili . . . Največji zaklad je spoznanje, pa če je vtepeno s cepci!
(Ivan Cankar, "Hlapec Jernej".)

Naj trepečeje vladajoči razredi pred komunistično revolucijo. Proletarci izgube v njej le svoje verige. Pridobe pa si ž njo svet.

(K. Marx, "Komunistični manifest".)

GLASOVI IZ NASEGA GIBANJA.

Dopisi.

NACE ZLEMBERGER O TEZAVAH V AGITACIJI ZA SOCIALIZEM.

GLENCOE, O. — V Proletarcu so odprte kolone za diskuzije, da se članstvo seznanj med seboj o svojih nazorih v eni ali drugi stvari. V ta namen sem se namenil objaviti sledeče vrstice.

Človek postaja nervozen, ko opazuje današnji položaj, tak kakor je. Industrialna kriza, med ljudstvi narodov kraljuje beda, v vrstah delavstva nesloga — posledica ignorance in prenapetosti od strani nekaterih.

Kdo je danes pravzaprav še socialist? Če greš med ljudi, zveš, da je pravi socialist le tisti, ki hvali Rusijo; drugega ne potrebuješ. Ne brigaj se za stvari v deželi, v kateri živiš in v kateri si zatiran. Hvali Rusijo in čakaj, da pride od neke zvezdave repatica in te popelje v obljubljeni dežel. Samo čakaj . . . Ni potreba, da si član socialistične stranke; ni ti potrebno čitati socialistične liste. Ne prispevaj v strankine funde!

"Proletarec" ni zanič, ker ne hvali Rusije. Človek, ki tako govori, ga ne čita in najbrž ni bil še nikdar naročnik Proletarca. V mnogih krajih naletiš na take "socialiste." Kristan je sicer dober govornik, ali on ne hvali Rusije, torej ni nič prida. Socialistična stranka je tudi "zanič."

Take reči se danes čujejo med delavstvom in človek se čudi. Po tolikih letih dela in bojev tako malo spoznanja. "Jaz sem lahko socialist, pa če sem član stranke ali ne, če sem naročen na socialistični list ali ne; pravzaprav sem boljši socialist, zato, ker sem za Rusijo."

Nedolgo tega sem se sešel z nekim Hrvatom. Pogovarjala sva se med drugim tudi o politiki in pri tem se je izjavil, da je komunist. Argumentiral je, da ne da ničesar za socializem, da so volitve sploh nepotrebne in tako naprej. Vprašal sem ga, koliko plačuje mesečnih prispevkov svoji organizaciji, toda mi je odgovoril, da "ništa," kajti plačevati mu ni potreba, *jer je za Rusijo.* Vprašal sem ga, če je naročen na kak komunistični ali socialistični list. Odgovoril je, da *nije*, ampak čita vseeno "Znanje," toda *predplatnik* ni, ker vsi listi "lažejo." Čuden poklon za "Znanje." Nadalje ga vprašam, če je kaj prispeval v ruski pomožni fond, kajti v Rusiji je vsled suše prizadetega na milijone prebivalcev. Odgovoril mi je, da Rusiji ni potreba nobene pomoči, kajti tam vladajo boljševiki potom diktature proletariata in ne marajo "novac." Oni hočejo denar odpraviti in raditega bi bilo nesmiselno, da bi se nabiralo za kako pomožno akcijo v prid sovjetski Rusiji. Človeku se je že lasje, ko čuje take budalosti, ko opazuje ignoranco med takozvanimi radikalnimi delavci.

O diktaturi proletariata se da mnogo govoriti. Jaz sem še vedno na stališču, da je treba proletariata najprvo organizirati in ga vzgojiti, predno bo sposoben napraviti korake v socialistični sistem. Moje prepričanje je, da nobeno ljudstvo ne mara diktature, pa bila od kogar koli. Ako ima kdo nasprotno mnenje, bi želel, da ga objavi v tem listu.

Komunisti trdijo, da z volitvami ni nič. Zato se jim zdi primernejše ostati v skrivalnicah in čakati, kdaj se pojavi v Washingtonu, D. C., kak nov prerok, odrešenik, recimo, kak Lenin in Trockij, ki po proglasil diktaturo. Toda Lenin in Trockij sta delala, ona sta organizirala in učila ljudstvo po načinu, ki je bil mogoč v ruskih razmerah.

Ni čuda, da je človek v obupnosti v taki situaciji. Mesto, da bi šli naprej, gremo nazaj.

Rusiji se mora dati priznanje, da ima vladno, ki dela v interesu ruskega ljudstva, toda dela vendar na način, kakršnega ji narekujejo razmere. Ogromne žrtve je doprineslo rusko delavstvo v boju za obrambo revolucije. Toda boj še ni končan. Svetovni kapitalizem je proti nji še vedno v boju in mednarodno delavstvo bi se mu moralo postaviti po robu in prid vse-

ga delavstva. Ravno tu pa najbolj greše od prenapetih agitatorjev razgreti delavci. Sedaj, ko je Rusija delavska, ni treba več boja, ne organizacije, ne delavskega tiska. V tem je skrajni radikalizem grešil, ker je razplamlil nekatere dele delavstva, da so danes nepristopni organizaciji. Naša dolžnost je, da nadaljujemo z vsemi močmi za organiziranje proletariata, da si ustvarimo mogočno socialistično stranko, ki bo lahko več storila za proletariata v Ameriki in za obrambo delavske Rusije, kakor pa milijoni radikalnih besedičarjev, ki ničesar ne vedo o razrednem boju in ne spajajo nikamor. Program socialistične stranke je jasen, brez fraz. Izveden bo, kadar bo delavstvo dovolj močno, da ga uveljavi. To je jasno kot dan. Nobena druga sila ne bo izvršila tega dela, ako ga ne bomo sami.

Slovensko delavstvo bi se moralo organizirati v J. S. Z. in širiti svoje glasilo "Proletarca." Le na ta edini način bomo šli naprej v boju za naše cilje.

Med našim delavstvom je nekaj zelo dobrih agitatorjev za socializem. Upam, da se bo njihovih števil pomnožilo. Pred kratkim sta odšla iz naše naselbine dva mlada fanta v New York v višje šole z namenom, da se izpopolnita v znanju in postaneta sposobnejša agitatorja za našo stvar. To je zelo hvalevredno. Tukajšnji rov je za nedoločen čas ustavljen z obratom, pa sta šla v šolo, mesto da bi tu zapravljala čas in denar v brezposelnosti. Od take mladine človek lahko pričakuje sposobnih moči pri delu za socializem.

Tukajšnji socialistični klub želi obema veliko uspeha pri učenju. — Ako se kdo čitatelj z mojim mnenjem ne strinja, naj navede razloge in jih pošlje v objavo Proletarcu.

Nace Zlemberger.

IZ PENNSYLVANIE. — Ko sem bil na konvenciji SDPZ. in SNPJ. v Clevelandu, sem se udeležil tudi shodov, ki so se vršili tiste dni v Clevelandu. Če me spomin ne vara, vem, kaj se je govorilo in kdo je govoril. Ne bil bi se oglasil, da nisem opazil v čikaškem "Znanju" dopis nekega A. Lukeshicha, v katerem najbrž namenoma trdi neresnico. Poroča o shodu v Božeglavovi dvorani, ki se je vršil dne 20. septembra in na katerem je govoril na povabilo clevelandskega socialnega kluba S. E. Kristan. Če se ne motim, mu je klub, oziroma odbor kluba, določil predmet govora. Če bi se ga pozvalo, naj govori samo o razmerah v Jugoslaviji, bi bil to gotovo tudi storil.

Bil sem ves čas navzoč, pa nisem čul, da bi bil le z eno besedo napadel rusko revolucijo in tudi nihče drugi ga ni čul, tudi Lukežič ne. Sedaj se v "Znanju" laže, kakor je že navada takih demagogov. Nadalje v dopisu trdi, da je govoril o dunajski Internacionali. Mislim, da se bodo vsi tisti, ki so bili na tem shodu, spominjali, da je govornik napravil v svojem govoru pregled mednarodnega delavskega gibanja in je pri tem konstatiral le dejstva. O dunajski skupini je govornik dejal, da ta skupina ne trdi o sebi, da je Internacionala, ampak je njen namen le gladiti pota za zблиžanje vseh revolucionarnih socialističnih strank v eno Internacionalo. Vse, kar Lukežič piše o tem, je le zlobno zavijanje.

Lukežič naj bo uverjen, da se ne bo nihče "grozno deral" zaradi njegovih laži, najmanj pa še govornik sam, kajti njegovega puhlega besedičenja niti opazil ne bo. Dobro je le, da se take "svijestne radnike," kakor je Lukežič, razgali, in to je namen tega dopisa.

G. Lukežič trdi, da je po razgovorjanju s slovenskimi delegati v Clevelandu prišel do zaključka, da slovensko delavstvo ne ve mnogo o socializmu. Neumna trditev. Ne rečem, da imajo socialistično znanje v mezinu, kakor si domišljajo kakki Lukežiči o sebi, da ga imajo, toda vem, da so Slovenci poznali socialistično gibanje precej časa prej, kakor hrvaški delavci, bodisi tukaj ali pa v starem kraju. V Ameriki so bili slovenski delavci tisti, ki so zanesli socialistično misel tudi med hrvaško delavstvo, vsaj kolikor je meni znano. Plakanje, da je slovensko delavstvo premalo izobraženo, naj kar pridrži zase, ali pa naj rajše

rika nad svojim delavstvom. Socialisti vemo, da delavski delavstvu izobrazbe, toda čitanje, da jo je med slovenskim delavstvom malo in med hrvaškimi mnogo, navadni šovinizem, pa četudi se skriva pod krinko uniženega komunizma.

Kdo je "radnik?" Lukežič pravi, da Kristan ni delavec. Delavec v širšem pomenu besede je vsakdo, ki opravlja en ali drug koristen posel. Kakšen "radnik" pa je Lukežič? In nadalje, za kaj smatra Cvetkovič? Ali je on radnik? Lenin, Trockij, Litvinov, Kamenov, Gorki, Zinovjev itd. tudi ne delajo v rudniku ali tovarni. Ali bo Lukežič trdil, da niso radniki? Ali pa bi prišel proletarijat, če ne bi imel takih ljudi? Ali so ljudje Lukežičevega kalibra sploh sposobni za kak drugo kakor za demagogijo? Če so, naj pokažejo kak rezultat praktičnega dela.

Glede napada na "Prosveto" naj gre Lukežič nekoliko po deželi, pa bo videl, koliko je Hrvatov naravnih na Prosveto. In to niso nikaki reakcionarni ljudi.

Lukežič poziva slovensko, hrvaško in srbsko delavstvo, naj se združi, ni pa povedal, kako naj se združi in komu naj se pridruži. Vsa njegova kolobozna je kup fraz in potvarjanje resnice. Tako znajo nekateri ljudje delati za revolucijo in za združenje delavstva.

Bivši delegat.

(Opom. ured.—Podpisani je imel priliko govoriti o Lukežičem, ki je v tem pogovoru dejal, da sedaj pripada nobeni organizaciji. S komunisti se ne strinja, z "esepisti" tudi ne, in tudi z J. S. Z. ne, ker v vlada Kristan in Zavertnik. Vsakdo, ki je v J. S. Z., ne da Kristan v nji ne more biti aktiven, ker ne biva v Zagrebu. S. J. Zavertnik ni v eksekutivi Zveze in se ne mešava v njene notranje zadeve. Lukežič kajpada tega tega ne ve in tudi marsikaj drugega mu je skrivano, zato pa govori stvari, ki ga le smešijo. Imel je svojo pozicijo, naj J. S. Z. odstopi od socialistične stranice, če hoče napredovati; preje pa naj se iznebi še Kristana in Zavertnika. Potem se ji bo Lukežič velikokolično pridružil in deloval, da privede v njo tudi Hrvate in Srbe. No, in potem, ko bo jugoslovansko delavstvo združeno v J. S. Z., bo slednja delovala za zveličanje proletariata. To argumentiranje daje dovolj malo sliko, kako ljudje agitirajo med jugoslovanskim delavstvom za svoj "revolucionarni" socializem. Max Eastman ima poplona prav, ko jim očita "detinsko blezen" v razrednem delavskem gibanju. — F. Z.)

GREENSBURG, PA. — Opozarjam članstvo jugoslovanskega socialističnega kluba št. 214, da se vrši prihodnja seja prvo soboto v novembru pri Mike Paulinu. Četitek ob 7. zvečer. Pripeljte seboj vsak po enega kandidata, da bo klub jačji. Brez članstva organizacija ne more napredovati. Čas bo prišel, ko bo treba izvrševati vsakovrstna politična dela, in če ne bo ljudi, ki ta dela razumejo in jih znajo izvrševati, bo zguba naša, zguba delavstva. V organizacijo brez obotavljanja! — Flor. Ausec, organizator.

CHICAGO, ILL. — Komur dopušča čas, naj se vdeleži debata, ki se bo vršila v Ashland Auditorium, 1000 Ashland Blvd. in Van Buren Str. med profesorjem Scott Nearingom in Earl Dean Howardom. Predmet debate: "Ali mora delavstvo prevzeti direktivo vlade in lastništvo ter administracijo industrije, da jo brani in prepreči zrušenje civilizacije?" Sodrug Scott Nearing, ki je bil svoječasno izključen iz vseučilišča Pennsylvania vsled socialističnih tendenc, bo v tej debati zastopal afirmativno stališče, Earl Dean Howard bo zastopal negativno stran. Debata bo zanimiva in kdor more, naj jo poseti. Vršila se bo v nedeljo dne 30. oktobra ob 2:30 popoldne v gori označeni dvorani. Vstopnina pri vratih 40c; v predprodaji 35c.

V petek večer dne 21. oktobra se vrši redna seja kluba št. 1, JSZ. — Udeležite se je polnoštevilno. — tajnik.

SOLA ZA DRŽAVLJANSTVO.

V zadnji številki Proletarca sem sporočil, da bo naš klub odprl šolo za državljanstvo, ako se priglasi dovoljno število slušateljev. Kdor se želi prijaviti, naj to čim hitreje sporoči tajniku kluba na naslov: Frank Salt, 3639 W. 26th Str., Chicago, Ill. Lahko sporočite

tudi telefonično na številko Rockwell 2864. — Tajnik kluba št. 1, JSZ.

Iz upravnštva.

Iz starega kraja smo dobili zopet večje število raznih knjig, kar lahko razvidite iz cenika, ki je objavljen na drugem mestu. Sedaj, ko postajajo večeri daljši, ko ostajajo ljudje rajše doma, kot da bi pohajali ven v neugodno vreme, ako nimajo posebnih opravkov, je več časa za čitanje. Sezite po knjigah. Ako ste jih že naročili, priporočite našo zalogo še drugim.

V zadnji izdaji smo omenjali o težavah, ki jih ima uprava lista v sedanjih časih. V nekaterih krajih, kjer imamo aktivne agitatorje, se število Proletarčevih naročnikov širi. To dokazuje, da je polje za širjenje lista tudi sedaj ugodno, samo, ako so tu agitatorji, ki vrše to delo. Mnogo naselbin je, v katerih pogrešamo aktivnih agitatorjev. Ako bi večina večjih naselbin imelo take agitatorje, kakor jih imamo v nekaterih, bi list kmalu imel par tisoč naročnikov več. Pamтите, da je Proletarec odvisen od vas. Ako mu ne da vstopne delavstvo, je ne bo dobil od nikoder, kajti mi nimamo nikakršnih skladov in fondov, v katere bi posegali v stiskah. Priglasite se za stalnega zastopnika. Ako ne morete drugega, pridobite ob priliki kakega novega naročnika, kajti dolžnost vsakega delavca je, da širi Proletarca. Kadar prirejšo vaša društva razne priredbe, jih oglašajte tudi v Proletarcu.

V tej koloni smo v zadnji številki omenili, da so Hrvati in Srbi proporcno točnejši za pošiljanje naročnin, kadar jim poteče, kakor pa Slovenci. Tu objavljamo pismo iz Morgantowna, W. Va., ki se glasi:

"Vi ste me opozorili jednom, da je moja predplata na "Proletarca" potekla, no ja sam bio nprav ondak bez posta te stog razloga nisam bio u stanju, da moju predplatu ponovim.

Priznati moram, da je "Proletarec" jedini (mi uključujemo i Prosveto, op. uredništva), list, koji daje poduku i naobrazbu slovenskom radništvu u Sjedinjenim Državama. Zato bi se morao predplatiti nanj te ga čitati svaki slovenski radnik u Americi, pa čak i u starome kraju. "Proletarec" je list, koji štiti radničke interese. Iz njega može svaki razbrati, gdje mu je mjesto u sadašnjem društvu. Jedini spas radničke klase će biti, kada bude imala većina radnika naoružan mozak, jer tada će nestati zla u ovom savremenom poretku.

Priloženo šaljem \$3.00, i to \$2.50 za predplatu na list i 50c listu u podporu.

Sa drugarskim pozdravom, A. Walencich."

S. A. Walencich list čita in razume to kar čita. Raditega se mu je list priljubil. Kar je potrebno je to, da naročniki list tudi temeljito čitajo. Potem se bodo kmalu zablinali nekateri nesmiselni nazori, da "Proletarca" sploh ni potreba. Pa še zelo ga je potreba, kajti kdo drugi je oral ledino za socializem med ameriškim jugoslovanskim delavstvom, ako ne Proletarec? Kdo drugi je propagiral za socialistično organizacijo, ako ne Proletarec? Kdo je pospeševal socialno in kulturno življenje med našim delavstvom v Ameriki? Proletarec! Ker je bil potreben v prošlosti, je potreben sedaj še bolj in iz tega razloga, ker je potreben, se sodrugi zanj trudijo in žrtvujejo čas in sredstva za agitacijo, da se ga razširi. Kdor še ni pridružen tej aktivni četi, naj stopi v njene vrste in dela za širjenje socialističnega tiska.

Korespondenca tajništva J. S. Z.

Tujezemci in ameriško socialistično gibanje.

Sodrug — piše tajništvu J. S. Z.: "Prosim, pojasnite mi, kako stoji s socialistično agitacijo med Amerikanci. Zdi se mi, da se stranka ne prizadeva dovolj, da organizira domačine, to je Amerikance. Navedite število članov v stranki in koliko je v nji tujcemcev, da se vidi, koliko ima stranka organiziranih domačinov. Na vsak način bi morala dobiti stranka v svojo sredo več tistih 100% Amerikancev, kajti sicer socializem v Ameriki ne more priti do svoje veljave,

in naše prizadevanje vsled tega ne more imeti tistega uspeha, ki bi ga lahko imelo, če bi bilo organiziranih več domačinov. Stranki bo treba povedati, naj skrbi, da se ti ljudje organizirajo." —

Po zadnji statistiki ima stranka okrog 10.000 članov. Od teh 10.000 članov odpade na razne narodnostne skupine okrog 6.500 članov. Iz tega je razvidno, da je danes v stranki dve tretjini tujcemcev. Ko je štela stranka 100.000 članov, je bilo število domačinov do 55.000.

Zakaj ni v stranki več domačinov—in če jih stranka ne more organizirati, kaj bo potem z našo agitacijo? Ali se nam izplača voditi agitacijo in propagando za socialistično misel, če se Amerikanci, ki so glavni politični faktor v deželi, nočejo brigati za socializem? Ali naj spričo tega vržemo tujcemcem puško v koruzo, pa čakamo asimilacije, to je, da se narodnostno vstopimo v ameriški naraščaj, med tem bodo pa domačini z nami vred dozoreli za socializem?

Da, to so važna vprašanja, na katera ni tako enostano dati odgovor. S. J. Goršek je na clevelandski konferenci dejal, da je vse, kar je treba napraviti, to, da se stori na stranko pritisk, naj organizira domačine. Če bi bilo to vse, bi bila ta vprašanja že zdavnej rešena, kajti pritiska je na vse strani dovolj.

Najkrajši odgovor na vprašanje, zakaj ni v stranki več domačinov, bi bil, da jih tujcemcem dolgo niso znali pridobiti za socializem, in ko je enkrat izgledalo, da jih pridobe, jih niso znali obdržati; to se pravi, da niso poznali dovolj ameriške psihologije, ki je v agitaciji za pridobivanje političnih pristašev važen faktor, ampak so bili mnogokrat presebečni, preabstraktni, predogmatični, prenacionalni in ozko pedantični, če prav se je to izvajalo vedno pod mednarodnim plaščem. Te netaktnosti ali pomanjkanja tega znanja so se pokazale najjasneje, ko je izbruhnila evropska vojna in pozneje druga ruska revolucija. V teh časih je bila socialistična stranka uradno dominirana po tujcemcem in je bila nekakšna politična žoga v rokah križajočih se interesov, kolikor narodnostnih skupin je bilo v njej, in vsaka skupina je imela dozo svojih manjših ali večjih programčkov, ki jih je prinesla seboj iz starega kraja. Slučajno so se interesi dveh, treh narodnostnih skupin strinjali z duhom nekoličine ameriških pacifistov, ki so bili v stranki, med tem ko je bila veljkanska večina ameriških socialističnih intelektualcev — da ne govorimo o ameriški masi — absolutno na strani Amerike. Kdor pozna ameriško zgodovino, bo to gotovo razumel; kajti narodna psihologija je produkt — kakor vse druge tradicije — razvoja. In ko je šla Amerika v vojno in je stranka pod pritiskom tujcemcev sprejela znano protivno resolucijo, je izgubila skoraj vse domačine-intelktualce, ki so bili pred vojno takorekoč gonilna sila resničnega ameriškega socialističnega gibanja. Zapustili so stranko Charles Edward Russel, Upton Sinclair, A. M. Simons, J. Spargo, W. Gaylord, Allan Benson, R. Hunter, Frank Bohn, William Bohn, Pastor Stockes in drugi. Razumljivo je, da je vsak izmed teh potegnil seboj nekaj pristašev. Ameriško socialistično gibanje je s tem prenehalo biti kvalitativno resnično gibanje v smislu, kot smo ga poznali v letih 1901-16.

Neprodno bi bilo, in čisto nepotrebno je, spuščati se v razpravo, če ne bi bila stranka v stanju zavzeti glede vojnega stališča pametnejšo socialistično taktiko, kot jo je, in ali so ravnali gori navedeni ameriški socialistični intelektualci prav ali ne, ko so odstopili iz stranke.

Na vprašanje, zakaj ni v stranki več domačinov, je treba odgovoriti na podlagi dejstev, in ne na podlagi teorij. Tudi vprašanje, ki ga prav radi načenjajo ultraradikalci po jeziku, če so ti ljudje še socialisti ali ne, kakor tudi vse tisto, kar so delali v času vojne, ne izpremeni na stvari prav nič; dejstvo je, da je bila vsa ameriška socialistična propaganda, ki se je zrcalila in se v veliki meri še danes zrcali, produkt teh intelektualcev!

Z malo peščico ameriških pacifistov, ki so ostali v stranki tujcemcem za kamoflažo, da je stranka izgledala kakor resnična predstavica ameriškega političnega organiziranega delavstva, so odločali v vseh zadevah inozemci, če si prav v nekaterih zadevah niso bili edini. In ko je izbruhnila druga ruska revolucija, so bili tujcemcem zopet tukaj, ki so zahtevali od stranke,

da se izjavi takoj za revolucijo v Ameriki. Toda to je bilo pregrebo, in domačini so začeli sedaj s čiščenjem, da ohranijo ameriškega proletariatu vsaj nekaj. Elementi, ki so zahtevali, da prejme stranka komunistični program, so se razšli na vse vetrove. Njihovo delo obstaja danes v tem, da blatijo in napadajo socialistično stranko, ki je pa ostala do danes vzlic vsem po tujcemcem prirejenim krizam, vendar jačja od vseh komunističnih, "ujedinjenih" in neujedinjenih komunističnih kril in krilčic.

Ali se je spričo tega čuditi, zakaj domačini ne pristopajo v socialistično stranko, kakor bi bilo želeli? Ali se je spričo tega čuditi, da se je pred detroitško konvencijo slišalo med domačini mnenje, da se odpravijo vse narodnostne federacije, ker je baje le na ta način mogoče obvarovati stranko pred tujcemskimi vplivi, ki imajo zanjo, in s tem za vso javno politično gibanje ameriškega proletariata lahko zle posledice?

Vse to je treba razumevati, postaviti samega sebe v isti položaj — in potem soditi.

In koncem konca: kakšni izgledi so, da pridobi stranka nazaj tiste gonilne sile ameriškega socialističnega gibanja, ki so se v vojnem času izgubile? In s tem v zvezi: kakšno naj bo naše držanje napram socialistični stranki?

Razmere, kakor so še nepovoljne — zlasti v tej brezposelnosti — kažejo znamenja iztrecitve. Kdor ne verjame, naj čita članek, ki ga je objavil pred kratkem v *Liberatorju* znani ameriški radikalni intelektualec, publicist in super komunist Max Eastman. V tem članku pravi pisatelj, da so komunisti izgubili socialistično stranko, namesto nje pa niso organizirali ničesar. — Komunistem v Ameriki je popolnoma bankrot!

Po drugi strani so se začeli vračati v socialistično stranko nekateri socialistični intelektualci. Med temi je bil prvi Upton Sinclair, ki je doprinesel, kar se socialističnega pojmovanja med ameriškim ljudstvom tiče, gotovo mnogo. Povrnili pa so se tudi drugi. Res je sicer, da bo vzela rekonstrukcija razorane stranke precej časa, toda popravila se bo, ker ima v narodu že globoke korenine.

Pri tem popravljanju pa ni naša naloga dajati stranki zopet ukaze, kako mora in kako ne sme delati, ampak prijateljske nasvete in vso tisto moralno in gnotno pomoč, ki je od časa do časa potrebna. Vse drugo bo opravljeno. Če vemo, da ne štejejo komunistične frakcije, kar se političnega življenja v Ameriki tiče, absolutno nič; če vemo, da je doživela v politični tekmi ameriškega delavstva celo Labor Party, ki je bila organizirana z namenom, da prevzame politično dedščino socialistične stranke, nad katero se je mislilo, da se ameriško delavstvo maščuje, fiasko; in če vemo, da Nonpartisan Liga s svojim programom ne more doseči industrialnega proletariata v mestih, tedaj je jasno, da je *socialistična stranka do danes edina politična stranka ameriškega proletariata, ki ima bodočnost*.

Na bojazen, da se domačini ne bodo organizirali dovolj hitro v socialistično stranko, kar pozabimo, ker nima prave podlage. Če bomo v bodoč — bolj previdni z našo taktiko, če se bomo bolj zanimali za socialistično propagando med našim lastnim narodom, katerega psihologijo vsaj mislimo da poznamo, (vzlic temu je naloga težka) prepustili pa polje domačinov njim — kar pomeni v prvem oziru odločanje taktike in kolikor mogoče strankine uprave — tedaj bomo lahko kmalu spoznali, da agitacija za socialistično misel v Ameriki ni dosegla le predvojnega viška, ampak da ga je celo prekosila. Razmere, v katerih živimo, bodo pomagale mnogo k temu.

V teku časa se je sicer mnogo izpremenilo, toda kar se naših socialističnih nalog in organizacije tiče, se ni ničesar izpremenilo. Mi moramo iti po načrtani pot naprej.

Tajnitvo J. S. Z.

Pojasnilo o ruskem pomožnem fondu J.S.Z.

Strankam, ki so prispevale v ruski pomožni fond J. S. Z. in žele informacij, kako in kam pošilja Jugoslovanska socialistična zveza zbrano podporo, naj služi v to svrhu sledeče pojasnilo:

Ruski pomožni fond J. S. Z.

Prispevki za odpomoč ruskenemu delavstvu, ki je izpostavljeno lakoti in umiranju.

VII. Izkaz.

Springfield, Ill.: Jugosl. socialistični klub št. 47 JSZ. \$15; U. Čuk \$1. — \$16.00.

Aliquippa, Pa.: B. Yerant 50c; J. Kotar in A. Groznik po 25c. — \$1.00.

Nokomis, Ill.: Litvin — 50c.

Bessemer, Pa.: U. Slanovec in T. Klemenc po \$5; M. Brauch \$2; J. Starešinič in N. Kartalia po \$1. — \$14.00.

Chicago, Ill.: Lazar Nikolich \$2; N. Samardžić in I. Pojich po \$1. — \$4.00.

Chicago, Ill.: Ženska organizacija št. 7 JRZ. — \$30.00.

Pullman, Ill.: Jugoslav. socialistični klub št. 224 J. S. Z. \$5; po \$1: J. Ževnik, G. Ule, J. Jelenc, J. Fritz, J. Stritar; po 50c: F. Benčina, A. Oblak, P. Verhovnik, P. Erzar, J. Hrovat, J. Brolih, L. Rigler, F. Ževnik, M. Dreshar, F. Andolšek, M. Kremueller, F. Trsar, A. Skrbec in J. Kopač; Frances Florence 75c; po 25c: J. Jereb, F. Obrijač, Mary Vrhovnik, J. Puc, J. Arko, J. Janc, B. Pretnar, Ch. Jackzsi, F. Levstič, L. Kem, S. Lavrich. — \$21.50.

Lloydell, Pa.: Jugoslav. socialistični klub št. 181 \$10.00; po \$1: A. Grbec, J. Demojzes, J. Ileršič, T. Trček in A. Zalar; F. Demojzes 50c. — \$15.50.

Thomas, W. Va.: Društvo Domovina št. 29 S. N. P. J. — \$10.

Klein-Roundup, Mont.: J. Blaško \$2.50; po \$2: A. Bizjak, J. Samaro in A. Champanella; po \$1: G. Zobec, G. Seledinas, J. Petek, A. Komatz, F. Grahek, K. Jenc, M. Golob, G. Polish, J. Golek, P. Polak, A. Ravnokar, Frances Poljšak, J. Hmena, J. Majdič, J. Tomas, J. Banovc, M. Penca, J. Rojc, M. Manetta, G. Fink, J. Teržan, A. Kristan, A. Prem, J. Kenda, D. Golash, A. Jakovich, V. Filipenka, Frances Vesel, N. Bush, J. Kovach, J. Vičič, F. Sifler, M. Turk, J. Mihajlovich, P. Jelar, F. Dolinar, T. Jančič, T. Tančič, A. Sternad, G. Sikora, A. Čadež, J. Vesel, Jer. Vesel, J. Madzia, G. Rački, D. Krančič, J. Rom, M. Kosun, A. Rom, A. Mahne, J. Kogovšek, P. Sau, J. Papež, Roza Miklich, P. Novačič, F. Čebrič, J. Zupančič, F. Sturm, A. Kostelic, M. Krivec 70c; po 50: M. Vraniša, M. Krivec J. Škatel, J. Kostelc, Mary Vertin, I. Pečjak, G. Radoševich, P. Režin, F. Klobučar, T. Hrovatin, Boža, P. Antonovich, F. Pogačar, B. Ratkovich, L. Grocis, J. Sprajc, J. Zupan, I. Varand in V. Krojačič; J. Ikovich 25c. — \$75.25.

V tem izkazu \$ 187.75
Zadnji izkaz dne 8. oktobra 1921 . . . 1,908.05

Skupaj do 15. oktobra 1921 \$2,095,80
Tajništvo J. S. Z.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležujete sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Prihodnja seja slov. socialističnega kluba št. 114, J. S. Z. se vrši 12. nov. (drugo soboto v mesecu), v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu bo več važnih stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se seje polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. Organizator.

Tajnik Jugoslovanske socialistične zveze pošilja od časa do časa večje svote potom čeka newyorškemu socialističnemu dnevniku "N. Y. Daily Call," ki ima poseben odbor in skrbi, da se zbrana podpora za ruske bednike obrne v najizdatnejše svrhe, to je da napiše potrebne hrane in zdravil in jih odpošilja direktno v sovjetsko Rusijo.

Do danes, 15. oktobra, je poslal tajnik J. S. Z. "Daily Callu" \$1,700.00, ki so bili izkazani v kolonah tega lista pod rubriko "Call's Famine Fund."

Pred kratkim je tajnik J. S. Z. vprašal ta odbor, kaj in kako namerava odpraviti za zbrani fond v Rusijo, kakor tudi da naj da pojasnilo, če ga ima, kakšna navodila je dobil glede tega iz Petrograda, kamor je bil postal svoječasno radiogram. Na to vprašanje je dobil tajnik J. S. Z. od dotičnega odbora sledeči odgovor:

New York, N. Y., October 7, 1921.

Jugo-Slav Socialist Federation,
220 S. Ashland Blvd.,
Chicago, Ill.

Dear Comrades:

Replying to your letter of recent date we wish to inform you that we are placing orders for food stuffs and some very necessary medical supplies and expect to make shipment direct to Petrograd no later than October 20th.

It is true that we telegraphed to Petrograd but we have not received a reply yet. Not wishing to delay shipment any longer we are taking the advices of Medical Relief people here as to what they think would be most advisable to send. We will soon announce thru the Call items, quantities and cost of the things we are sending and also date of shipment.

We can assure you that every cent of the money contributed to our Russian Relief Fund be used to buy the necessary items for Russian Relief. We are not even deducting the postage for the necessary correspondence, such as this letter.

We shall be pleased to have you send us any additional money that you may collect and assure you that every cent of it will be used for the purpose intended. Thanking you for your inquiry and for your support, we are Fraternally yours,

THE NEW YORK CALL RUSSIAN FAMINE FUND.
Wm. Kaufman."

V prevodu se to pismo glasi:
Jugoslovanska socialistična zveza,
Chicago, Ill.

Členjeni sodrugl:

Odgovarjajoči na vaše pismo, ki smo ga prejeli pred kratkem, vas obveščamo, da ravno sedaj naročamo živila in nekaj najpotrebnejših zdravil, ki jih nameravamo odposlati direktno v Petrograd najkasneje do 20. oktobra.

Res je, da smo brzojavili v Petrograd, toda odgovora še nismo prejeli. Ker nemaramo zavleči pošiljatev, smo vprašali tukajšnje ljudi pri zdravniškem reliefu, kaj naj bi bilo najbolje, da odpošljemo. V "Callu" bomo kmalu objavili predmete in količino reči, ki bodo odposlane, kakor tudi datum odpošiljanja.

Zagotavljamo vas, da bo vsak cent, ki ga pošljete za naš ruski relief porabljen za nakup potrebnih reči in ta relief. Odšteli ne bomo od tega niti poštnine za potrebno korespondenco kot je ta list.

Z veseljem bomo sprejeli vsako nadaljno denarno pošiljatev, ki jo zberete in vas zagotavljamo, da bo porabljen vsak cent v prave namene. Zahvaljujoč se vam za vaše vprašanje in vašo podporo, ostajamo bratsko vaši,

THE NEW YORK CALL RUSSIAN FAMINE FUND,
Wm. Kaufman."

Kakor hitro objavi "Daily Call" seznam odposlanih reči v Petrograd in račun, ga bo tajništvo J. S. Z. objavilo v Proletarcu in v Prosveti. Na ta način se bodo prispevatelji v ta fond lahko prepričali, kako se je porabil denar, ki je bil zbran v te namene.

S socialističnim pozdravom,

Frank Petrich, gl. tajnik J. S. Z.

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.Združena s Slovensko Narodno Podporno
Jednoto.

CHICAGO, ILL.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleve-
land, Ohio.Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113,
West Newton, Pa.Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 2657 S. Lawndale Ave.,
Chicago, Ill.1. Pom. taj.: FRANK PAVLOČIČ, 634 Main St., John-
stown, Pa.2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, R. F. D. 7, Box 4,
Johnstown, Pa.Blagajnik: JOSIP ZELE, 5602 St. Clair Ave., Cleveland,
Ohio.Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27,
Bridgeport, Ohio.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVAZNIK, 5315
Butler St., Pittsburgh, Pa.1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 955 Addison Rd., Cleve-
land, Ohio.2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland,
Ohio.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERZAN, Box 135,
West Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Spring-
field, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.
Glavni urad: 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.URADNO GLASILO: PROLETAREC.
3639 W. 26th St., Chicago. Ill.

PROSVETA.

2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošnji pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazi družstveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnji popravi.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč." —

Calder Perry, bivši poročnik v regularni armadi, sedaj v ječi vsled uboja svojega kapitana, je vprašal vojni department za pomilostitev, ker do časa, ko je ubil kapitana, ni vedel, da je uboj hudodelstvo. — Zelo zanimiv argument, ki ga je navedel v prošnji za pomiloščenje.

Perry, ki ima sedaj 25 let, je živel do 17. leta v gorovju ob Shell Creeku v East Tennessee. "Ljudje v tistih krajih ne vedo, da je uboj hudodelsko dejanje," pravi v svoji prošnji, in dodaja, da je s 17. letom vstopil v armado, v kateri je glavni poduk namenjen ubijanju na znanstvene načine. Vsled abnormalnih razmer, ki so vladale med vojno, je postal žrtev instinkta maščevalnosti in ubil kapitana, pojasnuje v prošnji.

Ubijanje na znanstven način je kajpada dovoljeno, če je vojna, štrajk ali kaki drugi upori. Justici je dovoljeno ubijati, in celo linčarjem v južnih državah se molče priznava ta pravica. Perry je v zmoti, če je mislil, da ubijanje ni zločin. Najbrž je vedel, da je zločin, toda vsled posebnih okolščin, v katerih je živel, lahko trdi, da ni vedel. Ampak vsak vojak ve, da ne sme storiti ničesar zalega svojim predpostavljenem. Če se zoper to določbo dovolj pregreši, tedaj imajo v posebnih razmerah ali v gotovih slučajih tudi v mirnem času predpostavljeni pravico, da ubijejo kršitelja. Taka je ta stvar in Perry bi moral to vedeti.

Ubijanje bo enkrat res zločin, ne samo ubijanje v tepežih in pri roparskih napadih, ampak vsako ubijanje. Socializem vzgaja človeštvo za to stopnjo njegovega razvoja.

Otvoritvena predstava v sezoni 1921-22

SLOV. DRAMATIČNEGA DRUŠTVA
V CHICAGU, ILL.v nedeljo, 23. oktobra 1921 popoldne
ob dveh v dvorani C. S. P. S.

1126-30 W. 18. cesta blizu Racine Ave.

"ANFISA"

Drama v štirih dejanjih. Spisal Leonid Andrejev.
Prevel Ivan Vovk.

OSEBE:

Fedor Ivanovič Kostomarov, odvetnik	John Olip
Aleksandra Pavlovna, njegova žena	Mrs. Frances Tavčar
Anfisa (sestri Aleksandre)	Mrs. Mae Molek
Ninica Pavlovna	Miss Marica Kraus
Pavel Pavlovič Anosov	Charles Pogorelec
Aleksandra Ivanovna Anosova	Mrs. Mary Kováč
(Starši Aleksandre Pavlovne)	
Babica	Miss Mary Aučič
Ivan Petrovič Tatarinov, odvetnik	Filip Godina
Andrej Ivanovič Rosental, odvetnik	Miha Ratušnik
Gimnazijalec Petja	Stanko Možina
Pomerancev, Petjev tovariš	Andrej Kobal

Igra Ahačičev orkester med igro in po predstavi, ko se vrši ples.—Postrženo bo tudi z gorkim prigrizkom.

YSTOPNINA: za odrasle 50c, vpredprodaji 40c; za otroke do 14. leta 10c.

(Kdor želi prečitati knjigo Anfisa pred igro, jo lahko dobi v upravnštvu Proletarca; cena 60c.)

Popolnost delovnega sredstva je močan razvojni tinitelj. Odločilno pa je v socialnem oziru, kdo je lastnik delovnega sredstva. Zakaj on je tudi gospodar dela in izdelkov, torej lastnik vseh onih sredstev, s katerimi lahko gospoduje.

Število socialističnih glasov je največje tam, kjer je najboljša organizacija. Le tam imamo lahko resnične, zanesljive socialiste. V organizaciji lahko izobrazimo delavce tako, da postanejo socialisti. Zakaj kdor si je pripel strankarski znak in vtaknil klubsko knjižico v žep, še nikakor ni socialist. Veteraneec lahko postane človek, kadar obleče kakšno opičjo uniformo; socialist pa mora poznati svoj položaj v družbi, pogoje svojega življenja, razredna nasprotja in razredni boj, sredstva in pota osvoboditve.

Delavstvo potrebuje socializem, ker ni rešitve brez njega. Torej nam je treba organizacije.

Če opaža delavec zmote v delavski organizaciji, ne more biti to zanj noben razlog, da se jim izogiba. Posebno, če je prepričan, da bi sam pravo zadel, kjer so se drugi zmotili, je njegova naloga, da pristopi in pomaga bolje delati.

Kapitalizem je neizogibna stopnja v razvoju človeške družbe. Ali samo stopnja je; kakor vsaka druga, se bo morala tudi kapitalistična organizacija družbe umakniti novi. Odločil pa bo njen neizogibni poraz tisti boj, ki vihra, odkar je mogoče govoriti o družbi sploh: Odločil bo razredni boj, ki še nikdar ni bil tako jasen, tako razkrinkan kakor v naših časih.

Najdelikatnejši stroj.

Človeško telo je najdelikatnejše delujoči stroj. Sicer pa kar je potrebno pri vseh strojih, je potrebno tudi pri temu, da se pazi nato, da deluje naravnim potom in brez vsake posebne prisiljenosti, pokvare in posebnega truda. Trinerjevo grenko vino je idealno gonilno sredstvo katero pomaga stroju, da deluje gladko. Pomaga prebavi odvaja vse zaostale snovi iz notranjih delov telesa in okrepi ves životni sistem. Je okusno in najmanj ne škoduje tudi najboljčim delom želodeca. To so stvari zaradi katerih je potreben v vsaki hiši kot nam piše Mr. James Kabela z dne 3. septembra, 1921, iz Limon, Colo.: "Pošljite mi takoj 6 steklenic Trinerjeva grenkega vina, mi ga zelo potrebujemo. Moja soproga ne more biti brez njega, ker je zelo važno domače zdravilo, pošljite ga takoj." Vaš lekarnar ali trgovec z zdravili ima v zalogi vsa Trinerjeva zdravila, toda zahtevati morate le Trinerjeva.

CENIK KNJIG,

ki jih ima v zalogi Proletarec.

Leposlovne knjige, romani, povesti in črtice.

Farova kuharica (J. S. Baar), povest, trda vezba..	1.00
Čadje gnezdo, (Vladimir Levstik) vezana v platno..	1.00
Kmečke povesti. (Florijan Golar).....	.75
Zajedanci. (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno ..	1.75
Apfisa. (Leonid Andrejev), drama v štirih dejanjih...	.60
Jurkica Agičeva, (Ks. Sandor-Gjalski), povest, 360 strani, broširana 90c, vezana v platno.....	1.30
Jug. (P. Chochołoušek), zgodovinski roman, 616 strani, broširana \$1.10, vezana v platno.....	1.60
Vitez iz Rdeče hiše. (Aleksander Dumas star.), zgodovinski roman, 504 strani, broširana \$1.00, vezana v platno ..	1.50
Udovica, (I. E. Tomić), povest, 330 strani, broširana 90c, vezana v platno.....	1.30
Don Correa, (G. Keller), roman ..	.80
Sto let slovenske lirike, (C. Golar) vezana v platno..	1.00
Filozofska zgodba, (Alojz Jirasek), trda vezba50
Dvonožec in druge zgodbe, (Karl Ewald), s slikami, trda vezba ..	1.10
Golem. (G. Meyrink), roman, trda vezba	1.00
Heptameron. (Margareta Valoiska), povest, broširana ..	.50
Črni panter, (M. Pugelj), povest, trda vezba	1.00
Šrce, (Henrik Mann), novele, trda vezba60
Štrup iz Judeje (J. S. Machar), pesnitev, broširana..	.75
Süha roba, (Frane Milčinski), trda vezba	1.20
Znanstvene razprave, politični in gospodarsko socialni spisi, učne in druge knjige in brošure.	
All je religija prenehala funkcionirati? Debata.....	.30
Psihične motnje na alkoholski podlagi, (Ivan Robida), broširana ..	.90
Spol-ljubezen-materinstvo, (prof. dr. Z. Zahor), trda vezba ..	.40
Za staro pravdo. (Fran Erjavce).....	.60
Zakon biogeneze. (J. Howard Moore, prevel I. M.)..	1.50

Svetovna vojna in odgovornost socializma. (Etbin

Kristan) ..	.30
V novo deželo. (Etbin Kristan).....	.30
Katoliška cerkev in socializem30
Kdo uničuje proizvodnjo v malem20
Socijal. knjižnica (dva snopiča)10
Zadružna prodajalna ali konsum10
O konsumnih družtvih15

Razno.

Najnovije informacije o dobavi državljanstva Zedinjenih držav40
Spoved papeža Aleksandra VI.20
Ameriški družinski koledar, vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920, 65c; letnik 1921 mehko vezan 75c; vezan v platno.....	1.00
"Proletarec", vezan, letnik 1919, \$6.00; vezan, letnik 1920 ..	7.00

Angleške knjige.

100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota	1.20
The Brass Check. (Upton Sinclair). Studija ameriškega žurnalizma, broširana 60c; vezana v platno.....	1.20
The Profits of Religion. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese ..	1.20
"Debs, His Authorized Life and Letters". (David Karaner), vezano v platno	1.20
King Coal. (Upton Sinclair). Povest iz zadnjega štrajka coloradskih premogarjev, vezana v platno....	1.20

Naročilom priložite poštne ali ekspresni money order, ček ali gotovino. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

PROLETAREC,

3639 W. 26th St.

Chicago, Ill.

Severova zdravila yzdrzujejo
zdravje v družinah.

**Nervozne,
oslabele
žene,**

ki trpe na bolečinah v križu, v bokih ali na straneh, na senzaciji, ki tlačijo človeka k tlom in dela v spodnjem telesu težo, na glavobolu in neredu pri naravnih funkcijah, dobe od pomoč, ko vzamejo

Severa's Regulator

(Severjev Regulator). Priporočen je za zdravljenje tistih posebnih lastnosti neredov in hiranja, ki so jim podvržene ženske. Dobite ga pri svojem lekarju še danes.
Cena \$1.25.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Za boleznin in bolečine

PAIN-EXPELLER

Tvorniška znamka reg. v pat. ur. Zdr. dr.

Prijatelj v Potrebi

Izšla je nova knjižica **NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV.** Vsakdo, ki želi postati ameriški državljan, bo dobil v tej knjižici vse potrebne informacije. Poleg slovenskega ima ta knjižica tudi angleško besedilo. Naročila pošljite Proletarcu.

Ako si želite nabaviiti knjige socialne, povestne ali kake druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

*Slovincem priporočamo
v poseščanje*

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S. R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imetelj.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

CARL STROVER

LAWYER

and

COUNSELLOR

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,

NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; samo nedeljske izdaje \$3 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim starokrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s starim krajem,

obrnite se na tvrdko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70—9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN, N. Carolina.